

ТИЖНЕВИК REVUE HEBDOMADAIRE **TRIDEN'D**
UKRAINIENNE

Число 31-2 (289-90) рік вид. VII. 30 серпня 1931 р. Ціна 2 фр. (Prix 2 fr.)

Генерального штабу генерал-полковник професор

Микола Леонтієвич
ЮНАКІВ

Голова Вищої Військової Ради

по довгих і тяжких терпіннях спочив на віки 1-го серпня цього року о 8 годині 45 хвилин вранці в м. Тарнові, де його й поховано тимчасово. Похорон одбувся 3 серпня.

Про нову тяжку втрату — смерть відданого борця за визволення України, вельми заслуженого державного діяча з гірким жалем повідомляємо земляків, в розсіянні і на Україні сущих.

Париж, неділя, 30 серпня 1931 року.

В Англії сталася міністерська зміна: уступив уряд соціалістичний, на чолі якого стояв Мак Дональд і замість його склався новий кабінет, сказати-би, коаліційний, з представників усіх трьох політичних партій англійських: консерваторів, лібералів і тих самих «трудовиків»-соціалістів.

Хоч ця зміна є чисто-внутрішня справа Англії, проте до неї дуже уважно ставився весь культурний світ; бо й Англія переживає нині таку-ж саму економічну кризу, як і всі європейські держави, а до усилення тої кризи в Англії подекуди спричинилось і «покійне» тепер «трудовицьке» Мак-Дональдове міністерство.

Та і по-за тим зміна правительства в Англії не може певним способом не відбитися на міжнародних відношеннях. Дуже велика вага Англії в світі.

Хоч англійська політика зовнішня має певну тяглість і зміна осіб не викликає зараз-же зміни загальної лінії її, та проте ясно вже на сьогодні, що в ніякому правительстві — ні національної єдності, ні тому, що прийде йому на зміну, не знайдуть совіти тієї підтримки моральної і матеріальної, яку вони мали протягом років в робітничім кабінеті.

Підтримка та зміцняла їх становище, а тим самим і панування над Україною. Вже з цього погляду не забігаючи наперед, можемо вважати, що зміна урядова в Англії для нас на ліпше.

Далі, з тої кризи англійської й нам, українцям, слід вивести де які конвенції, позитивні й негативні, бо на помилках треба вчитися, а на чужих і по-тому.

Отже Мак-Дональд, голова й лідер англійської робітничої партії, пішов у розріз із партією своєю і зо своїм власним політичним світоглядом, бо переважили в ньому інтереси державні, інтереси батьківщини: треба було рятувати економічне становище, бо Англія наближалася до банкрутства, почався був нечуваний в історії упадок фунта стерлінгів.

Це велика позитивна наука для всіх державних діячів, а в першу чергу для нас, що хочемо й будемо допіру будувати свою незалежну державу.

З таким самим здоровим державним чуттям увійшли в новий кабінет і представники двох інших англійських політичних партій, бо й вони йдуть усамперед рятувати державну справу, а політичні свої програми і аспірації зуміли підпорядкувати цій вищій і важнішій справі.

Годиться це пам'ятати тим нашим партійним фанатикам, які казали, що «краще нехай зовсім не буде України, ніж має вона бути не соціалістичною».

Негативну науку, тоб-то: чого не треба робити? — ми можемо вивести з того, що економічна криза англійська надто загострилася тому, що трудове міністерство Мак-Дональда особливо ретельно піклувалось інтересами безробітних, виплачуючи їм з державних коштів пенсії в таких розмірах, що там стало чи не вигідніше бути безробітним, ніж працювати при варстаті або десь-інде.

Такий виключний протекціонізм боляче бив економічно всі інші, неробітничі шари населення, а особливо хліборобів.

І ця негативна наука нехай буде в пам'яті нам.

М. Л. Юнаків.

Минулого року покійний М. Л. Юнаків прислав разом з іншими документами свої автобіографічні замітки. До цього часу вони зберігалися в Українській Бібліотеці імені С. Петлюри в Парижі. Замість некролога незабутнього небіжчика подаємо нижче ці його власні «Матеріали для мого життєпису».

Статті, присвячені пам'яті покійного, та де-які фотографії вміщено буде в наступному числі.

Матеріали для мого життєпису*

Народився я в м. Чугуєві на Харківщині 6-го грудня (старого стилю) 1871 року.

Походження моє — з козаків Чорноморського козачого війська, яким в роках 1792-94 вдалося уникнути оселення на Кубані і які залишилися на далі на землях, що межують з р. Бугом.

З оповідання мого батька, генерала російської армії Леонтія Юнакова 1) знаю, що дід мій Оксентій Юнаків був одставним полковником Бугського козачого полку і володів досить великою земельною власністю вздовж р. р. Інгулу та Сагайдаку (на Херсонщині), в десяти верстах од теперішньої залізничної станції Новий Буг (хутір Варварівка).

1) Прізвище моє складається з корня «юнак» та додатку «ів».

Корінь слов'янського (українського, польського, сербського, болгарського, але в усякому разі не російського) походження.

Додаток «ів» (по російськи — «ов») з'являється певно наслідком примусової русифікації, що провадилася на Україні в XVIII віці.

Ці міркування ще раз підкреслюють усю безпідставність припущень п. Модеста Левицького (див. ч. 26-27 журналу «Тризуб» за 1926 рік), що я належу до людей «чужих по крові» Україні, власне росіян.

Мати моя належала до української родини Пісоцьких, яка здавна мешкала на Харківщині.

Перших десять років життя мого я прожив переважно на Україні, на Харківщині, і першою моєю мовою була мова українська, якої я вивчився од моєї няньки.

Але року 1882 мого батька перемістили до Росії і з того часу аж до 1917 року я перебував майже виключно в Росії, тільки зрідка наїздячи, головним чином для відпочинку, на Україну — на Харківщину та Херсонщину до нашого родового маєтку.

За той час нікого з свідомих українців мені зустріти не довелося, а тому й національної свідомости я здобути не міг.

Середню освіту я здобув в Орловськiм кадетськiм корпусі (1882-1889 рр.), а спеціальну військову в «І-мъ Военномъ Павловскомъ Училищѣ», яке закінчив першим учнем, в ранзі «фельдфебеля» (бунчужного), з занесенням мого прізвища на мармурову таблицю «училища» і з правом приділення до лейб-гвардії Семеновського полку.

В цьому полку я перебував з 1891 по 1897 рік, набувши за той час і вищу військову освіту в Миколаєвській Академії Генерального Штабу (1894-1897).

З 1897 до 1907 року я займав різні посади по генеральному штабу не вище від начальника штабу дивізії. За цей час я почав і свою педагогічну діяльність (з р. 1899), в якості викладача військових наук в різних шкільних установах (в Старшинській Стрільській Школі в Оранієнбаумі, в Пажеськiм Корпусі та в Петербурзьких Юнацьких школах), а також і свою військово-літературну діяльність: надруковав брошюри: «Ночной бой» та «Пособіє къ чтенію плановъ і картъ» і вміщав різні замітки в газеті «Русській Инвалидъ» та в журналі Старшинської Стрільської Школи, де короткий час я виконував обов'язки редактора.

Року 1907 здійснилася нарешті моя завітна мрія: мене призначено було завідуючим старшинами (ууньями) Академії Генерального Штабу, що одночасно давало мені можливість стати викладачем військових наук в Академії, а вільний час оддати військово-науковій праці.

Після двох літ упертої, переважно нічної, роботи я написав двохтомовий військово-історичний твір: «Похід Карла XII на Україну в 1708 та 1709 рр.», який подав до Академії, як дисертацію на звання екстра-ординарного професора. Я написав свою працю з повним додержанням історичної правди, оскільки вона виявлялася з тих джерел, які були мною використані, в наслідок чого Російська Академія Наук одзначила його присудженням почесної нагороди — премії графа Уварова 2).

Само собою розуміється, що при сучасних моїх поглядах, які випливають з національної свідомости, я вважаю цей твір за однобічний, бо в ньому, зі зрозумілих причин, не могли бути використані, поруч з російськими матеріялами, матеріяли українські.

В році 1910, після прилюдного захисту дисертації, мене було приз

2) Дисертація моя була надрукована в петербурзькiм виданні — «Труды Русскаго Военно-Историческаго Общества» (томи 2 та 4).

начено одноголосною ухвалою Конференції Академії екстра-ординарним професором по кафедрі воєнного мистецтва, а через рік, після закінчення мною нового твору: «Русско-Японская война 1904-1905 гг.» (літографований підручник для старшин-учнів Академії), ординарним професором Академії.

Приблизно в той же період я був запрошений для викладів військових наук Воєнно-Морською Академією та князями Іоанном та Константином Константиновичами.

Служба моя в Академії тяглася не довго. Приєднавшись до тих з моїх колеґ-професорів прогресивного напрямку, що були прихильниками введення радикальних змін в програмах і методах навчання в Російській Академії (на зразок системи, введеної у Французькій Академії генералом Фошем), я попав у неласку військового міністра Сухомлинова. А тому вже в місяці лютому 1914 був змушений залишити Академію і обняти муштрову посаду командира бригади 37-ої пішої дивізії (в Петербурзі), з якою і вирушив у похід для участі у Великій війні.

Під час Великої війни я займав посади: командира бригади (до жовтня 1914 року), начальника штабу 25-го корпусу (до квітня 1915 року), начальника штабу 4-ої армії (до травня 1917 року), командира 7-го корпусу (до липня 1917 року), генерала для доручень при главнокомандуючим Румунського фронту, командуючого на той час 9-ою армією, нарешті (з 24 жовтня 1917 року) командуючого 8-ою армією (штаб армії в Могилеві на Поділлі).

Перебуваючи начальником штабу 4-ої армії, я мав нагоду познайомитися з С. В. Петлюрою. Він, в якості заступника головноуповноваженого санітарної частини Західнього фронту, приїхав весною 1916 року з Мінська до Молодечна (ставка штабу армії) для обговорення способів організації санітарної допомоги в запіллї армії. Балакав я з С. В-чем години зо дві, виключно в справі його приїзду; при чому він зробив на мене глибоке вражіння своїм розумом, знанням справи, а головне — своїм захопленням та кипучею енергією. Згодом, коли я довідався, що С. В. являється одним з головних будівничих новоповсталой Української Держави, я побачив в цьому запоруку успішного завершення української справи, і у мене потай з'явилася думка про те, щоб стати його ближчим співробітником.

Українська національна справа почала звертати мою увагу з 1917 р. після лютневої революції, коли на фронті почали поволі виявлятися прояви українського національного життя, в формі українізації військових частин, викладів з історії України, формування українських військових рад, улаштування українських військових з'їздів і т. и.

До всіх цих проявів я на всіх ступенях військової ієрархії ставився завжди прихильно: з початку виключно по інтуїції, в наслідок мого українського походження, а з часом з більшою і більшою національною свідомістю, яку набував самостійно, в наслідок вдумливого ставлення до політичних подій, що розгорталися передо мною.

В-осені 1917 року я вже був цілковито підготований для відповідальнішої праці на користь України, і бракувало лише сприятливих

обставин, які б допомогли мені увійти в коло активних українських діячів.

Командування 8-ою армією обняв я напередодні захоплення большевиками влади в Петрограді, а тому й довелося присвятити мені головну увагу не на боротьбу з зовнішнім ворогом, а заходам для заховання армії в стані боєздатності. Тоді большевики провадили свою руйнуючу роботу дуже обережно, без рішучих кроків, тому армія розкладалася лише повільно. В тих умовах і те вже було добре.

В 8-ій армії я знайшов у повному розцвіті і акцію по українізації частин. Її переводив, по вказівкам з Київа, армійський військовий український комісар — сотник Марченко.

Хоч і я заявив, що я українець, і йшов на зустріч всім жаданням Марченка, але не міг не зауважити, що стосунки Марченка зо мною не ширі та що він ставиться до мене з певним застереженням. Думаю, що спричинилося до цього мое «генеральство», довголітня служба в російській армії та невміння добре говорити українською мовою. Можливо, що на Марченка недобре вражіння справляло також і те, що я всупереч його поглядам, очевидячки підказаним йому з Київа, одстоював доцільність обережної, повільної українізації військових частин, щоб не викликати підозрень з боку большевиків і не довести до збройного конфлікту між росіянами та українцями, який не міг скінчитися тоді нашою перемогою.

В середині листопаду я отримав депешу з Київа од Військового Секретаря України С. Петлюри з повідомленням про включення 8-ої армії в склад Українського фронту. Депешу ту я прийняв до відома.

З початку грудня комісар Марченко їздив на декілька днів до Київа на побачення С. В. Петлюрою, але по повороті до Могилева ухилився од всяких інформацій про свою подорож і взагалі заховувався відносно мене дуже непевно.

Вияснення цієї поведінки Марченка наступило хутко.

Ранком в середині грудня (здається, 17-го), я несподівано довідався, що минулої ночі, українці, скориставшись з недбалости російських большевиків, розігнали армійський революційний комітет і захопили до своїх рук владу в Могилеві на Поділлі, а тако-ж і штаб армії.

На швидку одягнувшись і пришпиливши до свого френчу жовто-блакитний метелик, я пішов до штабу армії. Українська варта впустила мене в будинок без всяких перешкод.

В скорім часі до мене прийшов Марченко на чолі представників од різних національностей: добре пам'ятаю, що в цьому гурті були поляк і вірменин; представника від росіян не було.

Марченко дуже офіційним тоном запитав мене, чи згоден я визнати факт «безкровного перевороту», що стався, і чи згоджуюся залишити за собою лише військове керування армією, уступивши політичне керування колегії з присутніх представників різних національностей.³⁾

3) Колегія з представників різних національностей, що перебрала до своїх рук в грудні 1917 року політичну владу в 8-ій армії, мала якусь то спеціальну назву, але яку саме, я тепер вже на жаль забув.

Колегії з тою-ж назвою, в той-же приблизне час, робили спроби рееп-

*Генерального штабу генерал-полковник професор
М. Л. Юнаків († 1. VIII. 1931 в Тарнові).*

Я дав згоду...

Як я довідався трохи пізніше, акція Марченка спіралася майже виключно на 9-ту кінну (українізовану) дивізію, яка була викликана Генеральним Секретаріатом з фронту до Київа і знаходилася в околицях Могилева.

Через де-кільки днів дивізія повинна була виступити в напрямку на Вапнярку, і що мало статися після її відходу, — легко можна було вгадати....

Між тим большевики, довідавшись про могилівські події, вирішили брати політичну владу і в інших військових районах Румунського фронту, з чого я вивсжу, що план цієї акції був розроблений для всього Румунського фронту в Київі, і що Марченко їздив до Київа для отримання відповідних директив.

перейти до рішучої тактики: вони скликали армійський з'їзд в Хотині, на якому, як я довідався пізніше, вони обрали нового командуючого армією — прапорщика Александровича. Після того вони оголосили наказ чотирьом дивізіям з фронту перейти в наступ на Могилів і здобути його, а разом і штаб армії силою.

Проїшло де-кільки днів... 9-та кінна дивізія вирушила на Вапнярку, а вслід за нею... потайки зникли з Могилева як Марченко, так і інші національні комісари, забравши з собою речту української залози.

Штаб армії і я залишилися на ласку большевиків...

Через день в Могилеві з'явилися з початку большевицькі розвідники зі складу старого революційного комітету, а потім і большевицька залоза, разом з цілим революційним комітетом. Революційний комітет повідомив мене про моє усунення з посади командуючого армією за те, що я під час української акції залишився в Могилеві, себто співпрацював з українцями, а не переїхав до Хотина.

Разом з тим новий командуючий армією прапорщик Александрович, інженер по фаху, людина інтелігентна і добре вихована, дуже просив мене, щоб я не залишав Могилева і, в разі наступу німців, допоміг йому своїми оперативними порадами.

Я згодився, але витримав це перебування в ворожій таборі лише на протязі тижня: цілковито розхиталися нерви, а крім того я довідався про намір большевицького командування почати наступ на Київ і жажався того, що буду притягнений до виконання цієї операції.

27-го грудня я, за дозволом революційного комітету, виїхав ніби-то в 2-місячну відпустку для лікування до Харькова, з обов'язком після того прибути до Петрограду «в розпорядження товарища Троцького». На ділі ж я вирішив їхати до Києва і вступити на українську службу.

В Києві я зупинився в готелі «Ермітаж», де з великою радістю довідався, що в тому-ж будинку мешкає і С. В. Петлюра.

На другий-же день я завітав до нього, при чому застав у нього генерала Кирея⁴⁾. При моєму появленні розмова їх припинилася і наступило неприємне мовчання... Зрозумівши, що я являюся в цей мент небажаним гостем, я коротенько оповів Симонові Васильовичеві, що привіз інформації з фронту, які хотів би йому переказати. А тому прошу його, коли він буде вільний, покликати мене з другого поверху до себе.

4) Генерал Кирей командував 12-м корпусом в 8-ій армії, себ-то був моїм співробітником. З початку грудня він просив мене дозволити йому виїхати з фронту у відпустку до Києва, але я на це не погодився, бо тримався погляду, що в той важкий для дієвої армії час усі вищі начальники повинні були залишатися на своїх місцях. Дуже обурювало мене в цій справі те, що генерал Кирей в розмові по телефону з генерал-квартирмейстером штабу 8-ої армії полковником Базаревським сказав йому досить цинічно, що хоче їхати до Києва з тих мотивів, що «настав уже час, щоб українізуватися».

Не дивлячися на мою відмову, генерал Кирей в скорім часі виїхав таки до Києва, на підставі телеграфного наказу С. В. Петлюри.

Цього заклику я однак не дочекався... Очевидячки, і С. В. Петлюра, може з тих же мотивів, що і Марченко, ставився до мене з недовір'ям... і треба було ще півтора роки чекати, щоб те недовір'я зникло.

В найближчі дні я подав листовно прохання на ім'я Генерального Секретаря по військовим справам Порша, якого я цілковито не знав, про прийняття мене на українську службу, і через де-кільки днів одержав од нього листовну пропозицію обняти командування над 4-ою армією на фронті в Румунії.

Виїхати знову на фронт мені однак не довелося, бо почалися большевицькі розрухи в Бессарабії, а потім і бомбардировка большевиками Київа...

В останніх днях січня 1918 р., після заняття большевиками Київа, я з неймовірними труднощами втік до Харькова, де і перебував до приходу туди українсько-німецьких військ.

Спроба моя побачитися з отаманом Натієвим успіху не мала, бо ад'ютант отамана передавав мені відповідь, що отаман зайнятий і прийняти мене не може.

З початку травня 1918 року я повернувся до Київа і в липні при допомозі Військового Міністра отамана Рогози, поступив нарешті на українську службу і послідовно займав посади: Голови комісії по утворенню на Україні військових шкіл, Начальника Головної Шкільної Управи і Начальника (невідкритої ще в той час) Академії Генерального Штабу.

Перед вступом на українську службу я був на аудієнції у Гетьмана Скоропадського, який хоч і знав мене по минулій службі в Петербурзі, але прийняв цілком офіційно, нагадавши лише, що я, вступаючи на службу, беру на себе обов'язок служити не з а л е ж н і й У к р а ї н і , і порадив як найскоріше удосконалитися в українській мові.

Під час повстання проти Гетьмана я залишався в Київі, не маючи жадних доручень ні від Гетьмана, ні від Директорії.

В останніх днях січня 1919 року я евакувався з Київа при допомозі отамана Осецького, якого я знав ще з давніх (по службі в Петербурзі) часів 5). В дальнішому я займав посади: Поміщика Головного Інспектора військ УНР, Планівщика Головної Геодезичної Управи, потім Поміщика Начальника цієї-ж Управи, Начальника Штабу Головного Отамана (з 7 Серпня 1919 року по січень 1920 гр.), Радника по військовим справам при Українській Дипломатичній Місії в Варшаві і нарешті Голови Вищої Військової Ради (з 10 лютого 1921 року).*)

Характеристики моєї служби в українській армії не привожу. Нехай це зроблять свідки моєї діяльності.

5) В поязі отамана Осецького я мандрував по Україні з кінця січня 1919 року і до того часу, доки отаман Осецький не був звільнений з посади Наказного Отамана. Тоді (в червні або липні 1919 року) я перебрався до Кам'янца на Поділлі і був прийнятий отаманом Коваль-Медзвіцьким на вільну посаду планівщика Головної Геодезичної Управи.

*) Слід ще зазначити, що по переході за Збруч М. Л. Юнаків був один час Військовим Міністром, а далі виконував обов'язки Державного Секретаря. Прим. Ред

В рангу генерал-маіора російської армії я був підвищений 6 грудня 1912 року.

В рангу генерал-лэйтенанта (за воєнні заслуги) — 10 квітня 1916 року.

Генерал-полковником української армії з 22 січня 1923 року (з старшинством з 10 жовтня 1919 року).

Микола Юнаків,

Генерал-полковник армії УНР.

26 травня 1930 року.

м. Тарнів (Польща).

50-літній ювілей Т-ва „Рідна школа.“

29-го жовтня цього року минає 50 літ з дня фактичного утворення Товариства «Рідна Школа», що спочатку носило назву «Руске Товариство Педагогічне», а потім — з 15-го червня 1912 року — «Українське Педагогічне Товариство». На цей день припадає 50-ліття саме тому, що 29-го жовтня 1881 року зішлись фундатори «Р.Т.П.» для уконститування на основі статуту, затвердженого намісництвом у Львові з дня 6-го серпня 1881 року.

Фундаторами «Р. Т. П.» (їх було 13 осіб з них в живих залишився лише один — о. Олександр Стефанович, еміритований професор-катехит) були переважно університетські та гімназіяльні професори та духовні особи, яких об'єднала думка про необхідність організованої суспільної боротьби за українську школу. Фундатори добре розуміли, що одна політична боротьба за українську школу на арені галицького сойму чи віденського парламенту не багато допоможе цій справі, бо українські послы постійно зустрічали в своїх домоганнях на освітньому полі великий опір з боку поляків, що за всяку ціну рішили закріпити польське панування в Галичині, а найкращим засобом для того слушно вважали цілковите знищення української школи. Досить сказати, що на більше як 3000 українських громад в Галичині в 1881-1882 р. було всього 1529 українських шкіл, була всього одна українська гімназія (у Львові) та не було ані одної української учительської семінарії.

Отож не диво, що серед осіб, які в тій чи иншій мірі були зв'язані з вихованням, повстала думка підготувати саму масу українського громадянства до боротьби за рідну школу. Поставивши своїм завданням, між иншим, «займатися оснуванням руских шкіл», Товариство приступило фактично до здійснення цього завдання лише через 17 років, бо лише з 1 вересня 1898 року повстала перша школа Т-ва, а саме дівоча виділова школа ім. Т. Шевченка у Львові, яка існує й по цей день.

Діяльність Т-ва в перший період його існування переважно зводилася до пропаганди серед українського громадянства завдань Т-ва з закликком вступати в члени його (перший член з селян був Павло Горбачевський, який вступив до Т-ва в листопаді 1881 р.); до утворення у Львові і на провінції бурс для приміщення в них за дешеvu плату переважно селянських дітей, які вчилися в середніх українських чи

польських школах; до видавання книжечок для української молоді «з метою найти безпосередній доступ до серця українських дітей», дитячого часопису «Дзвінок» (Т-во видавало його від 1-го липня 1892 року до війни 1914 р.), учительського журналу «Учитель» (Т-во видавало його від 1-го червня 1889 р. до 20 червня 1914 р.), стінного календаря (від 1899 р. і по цей час) та книжечок для народнього читання; до внесення шкільній владі, галицькому сойму чи віденському парламенту петицій та меморіялів з домаганням заснування українських шкіл, зрівнання в правах української мови з польською в державних учительських семінаріях, поліпшення долі українського вчителства і т. п. Треба мати на увазі, що професійна організація українського вчителства повстала лише року 1905, а тому «Р. Т. П.» особливу увагу уділяло до 1905 року становим справам українського вчителства.

Розуміється, не можна заперечувати користности всієї цієї праці за перший період існування Т-ва: сотки української молоді завдяки своєму перебуванню в бурсах стали свідомими національно громадянами, що потім прислужилися національному відродженню не тільки в своїйому краю, але в усіх українських землях, українська дитяча книжка та дитячий журнал «Дзвінок» заклали в серцях маленьких читачів любов до рідного краю, журнал «Учитель» підняв наше вчителство на боротьбу за рідну школу та служення інтересам рідного народу. Однак що-до реальних наслідків у справі зміцнення реальних позицій на полі українського шкільництва, то ця діяльність Т-ва була не досить продуктивною, бо майже всі меморіяли та петиції про заснування українських шкіл, заведення української мови в учительських семінаріях і виділових школах Галичини відкидалися шкільною владою, галицьким соймом чи віденським парламентом. Тільки з моменту відкриття виділової школи ім. Шевченка у Львові Т-во стає на шлях організації приватного шкільництва в Галичині і в рік свого 25-літнього ювілею (в 1906 р.) відкрило в Зарваниці Золочівського повіту першу приватну народню школу, а де-кільки років (в 1903 р.) перед тим першу дівочу учительську семінарію у Львові.

За прикладом Львова йшла провінція, де місцеві філії Т-ва, що потім — зі зміною статуту Т-ва р. 1912 — прибрали назву кружків, почали відкривати українські школи та гімназії. Вже перед війною 1914 року було біля 25 народніх шкіл Т-ва, біля 30 підготовчих курсів до гімназії або учительської семінарії та 8 гімназій. З вибухом світової війни, коли російські війська вступили на галицьку землю, почалося нищення здобутків української культури. Російська окупаційна влада закрила всі приватні школи, а канцелярію Українського Педагогічного Т-ва опечатала. Після відходу з Галичини російських військ Т-во почало поволі відновляти діяльність своїх шкіл, а також зайнялося допомогою культурною акцією, надсилаючи книжки свого видання полоненим українцям з російського війська, які перебували в той час у військових шпиталях та в таборах полонених.

З роспадом Австрії настав момент, коли, здавалося, український нарід стане господарем на своїй землі, але недовго проіснувала Західня Українська Народня Республіка. Поки дійшло до остаточного вирішен-

ня долі Сх. Галичини, польські політики деклямували засади рівности й братерства що-до українського народу. Як реальний завдаток того добра, яке чекає український нарід, як що Антанта признає беззастережно Сх. Галичину Польщі, поляки здержувалися від ліквідації українських шкіл в Галичині і навіть відкрили дві українські державні учительські семінарії — у Львові та Перемишлі. Але як тільки Рада Амбасадорів вирішила 15 березня 1923 року долю Сх. Галичини на користь Польщі, то майже одразу почалася зовсім инша шкільна політика.

На долю У. П. Т-ва, яке рішенням наради представників усіх економічних і культурних організацій та політичних партій визнано було за керівника українського приватного шкільництва, випав обов'язок стати на захист української школи.

Протягом лише двох років — 1923-1924 У. П. Т-во відкрило 18 народніх шкіл, але шкільна влада в той час же закрила 19 народніх шкіл Т-ва. Все-ж число українських приватних шкіл з кожним роком зростало, а крім того Т-во заопікувалося дошкільним вихованням та фаховою освітою.

К 50-літній ювілей Т-ва «Рідна Школа» (так стало зватися У. П. Т-во зі зміною статуту від 23 червня 1926 р.) застає ювілята в росцвіті його сил, про що свідчить стан приватного українського шкільництва в ювілейнім році.

Дитячі садки		Захоронки		Народні школи		Гімназії	
Кількість	Дітей в них	Кількість	Дітей в них	Кількість	Дітей в них	Кількість	Дітей в них
42	1.524	18	618	81	6.675	8*)	1.087

Дівочі учит. семінарії		Фахові школи		Торг. школи	Фахові курси	Бурси	
Кількість	Дітей в них	Кількість	Учнів	учнів	Кількість	Кількість	Дітей в них
4	523	6	644	223	9	6	367

До поданих вище даних слід додати, що заходами де-яких кружків Т-ва уладжено в 1930 році курси неграмотних (30), курси українознавства (10), підготовчі курси до гімназії (4), не згадуючи про цілу низку дитячих бібліотек, улаштування для молоді вистав, концертів і т. ин. Не мала заслуга Т-ва полягає також в його оборонній акції проти наступу на українську школу, бо може не один десяток українських шкіл Т-во зберігло від перетворення їх в польські чи утравкістичні під час плебісциту в справі мови навчання по школах. Т-во видало книжечку В. Целевича, що пояснювала, як слід заповнювати заяви батьків, виготовило сотні тисяч заяв для батьків з допомогою рідної школи,

*) Крім того розв'язано шкільною владою в 1929-30 р. гімназії в Тернополі, Рогатині та Дрогобичі.

висилало своїх відпоручників на віча для роз'яснення техніки плебесциту і т. д. Розуміється не з вини Т-ва, а лише через різні надужиття збоку шкільної влади плебесцит заподіяв кривду українському населенню: в 1929-1930 році залишилося в цілій Польщі 716 українських шкіл, тоді як 1921-1922 р. у Львівській шкільній окрузі було 2426 українських шкіл та в Краківській окрузі — 76, разом 2505 українських шкіл. Не слід також забувати, що шкільна влада весь час ставила різні перешкоди в розвитку діяльності Т-ва: то не давала дозволу на відкриття нових шкіл, під всілякими претекстами, (наприклад, існуючі державні школи, мовляв, цілковито задовольняють культурні й релігійні потреби «руського» громадянства), то закривала вже існуючі школи з мотивів уживання в школі неапробованих підручників або співання гимну: «Ще не вмерла Україна» і т. п., а адміністраційна влада з свого боку ставила перепони в закладанні нових кружків Т-ва, в справі збірки «коляди» чи «писанки» на користь Т-ва і т. д.

Ще більшого признання заслуговує діяльність Т-ва, коли приймемо на увагу, що ця діяльність базується цілковито на жертвенності українського громадянства, бо ні одного сотика Т-во не одержує урядової допомоги.

Головнішу частину прибутку Т-ва та його кружків як раз і складають пожертви свідомих українців з цілого світу (найбільша сума поступає з Америки). Так за останній рік до каси централі вступило 287.626 п. зл. пожертвами.

Про прихильність українського громадянства до Т-ва можуть свідчити такі факти, як записи багатьма селянами свого майна (землі, будинки, гроші) в безпосереднє розпорядження Т-ва, внесення громадськими самоуправами в бюджет тої чи іншої громади допомоги Т-ву, не зважаючи на перепони з боку повітових виділів. Ще більше зворушливі такі факти, як зречення політичних в'язнів львівської тюрми від харчів протягом двох днів, щоб призначені на них видатки віддати на «Рідну Школу», або пожертви тих інвалідів, з яких один—кулявий привів другого—сліпого «до бюро «Рідної Школи», і обидва зложили по доларові.

Серед засобів прибутку Т-ва знаходимо різні збірки, як напр. збірка з протиалкогольних карток, збірка «коляда», «писанка» й інші. Доводиться Т-ву вишукувати різні засоби, щоб покрити свої видатки. А видатки ті дійшли в 1929-1930 р. до суми 2.000.000 золотих або 220.000 ам. доларів.

З кожним роком зростає значіння Т-ва в очах українського громадянства. Яскравим показником цього може служити послідовний зріст кружків і членів Т-ва. Так у ювілейнім році Т-во налічує 415 уконституованих і 184 зголошених кружків та 31.721 членів, крім 46 громадян і установ, заіменованих Головною Управою Т-ва членами-добродіями (членом-добродієм стає той, хто зложить одноразову жертву в висоті що-найменше 50 ам. дол.). «Рідна Школа» завжди користувалася пощаною не тільки серед галицьких українців, але й серед наддніпрянських, буковинських та закарпатських українців. Так, що-до наддніпрянських українців, то можна вказати на такі факти, як актив-

на діяльність в Т-ві професора М. Грушевського під час перебування його у Львові, співробітництво багатьох наддніпрянців у часописах: «Дзвінок», «Учитель», «Рідна Школа» (виходив у 1927 р.), прикраса часопису «Рідна Школа» окладинкою роботи покійного артиста-малюра П. І. Холодного, пожертва 250.000 гривень в 1919 р. урядом У. Н. Р., систематична збірка пожег серед наддніпрянців на еміграції і т. д.

Не треба думати, що в житті Т-ва протягом 50 років усе йшло добре. Ні, були періоди, коли відчувався з боку провідників Т-ва брак ініціативи, захоплення працею, належної господарки і т. п. Але все-ж, оглядаючи діяльність Т-ва в цілому за 50 років його існування, кожен мусить признати, що ця діяльність увесь час була перейнята однією ідеєю: в дітях — наше краще майбутнє, тільки через рідну школу йде шлях до відбудови самостійної держави.

Значіння Т-ва «Рідна Школа» як раз і полягає в тому, що воно виховує в своїх школах і бурсах молодь в напрямку, який зв'язує її з рідним ґрунтом, міцно скріплює з усім життям українського народу, втілюючи в молоді свідомість конечної боротьби за національне і політичне визволення.

Не один раз українське громадянство мало нагоду прилюдно засвідчити свою прихильність до Т-ва, яке кладе тривкі підвалини для забезпечення нації матеріального добробуту й ліпшої долі.

З нагоди 50-літнього ювілею Т-ва «Рідна Школа» українське громадянство в Галичині величнє обходить це свято, відаючи пошану минулій праці Т-ва та творючи своєю жертвенністю базу для майбутньої праці «Рідної Школи».

Найвеличніше ювілейне свято має відбутися у Львові в листопаді цього року. До програму цього свята входить між иншим скликання Педагогічного Конгресу, який має підвести підсумок нашим здобуткам для рідної школи та вказати шляхи, якими повинна надалі йти праця на освітньому полі. Скликанням цього Конгресу Т-во здійснює свою давню мрію, бо ще на 1914 рік намічалось уладження такого конгресу з нагоди століття уродин великого вчителя Т. Шевченка, але світова війна та інші несприятливі події стали на перешкоді тому намірові.

Хочеться вірити, що 50-літній ювілей Т-ва «Рідна Школа» викличе серед всього українського громадянства ще більшу посвяту своїх сил і жертвенности на велике діло виховання молодого покоління. Треба пам'ятати, що лише однаспільна праця в боротьбі за рідну школу забезпечує дальший розвиток Товариства «Рідної Школи» на порозі нового півстоліття його існування.

Ст. Сірополко.

На політичні теми.

ІІ. Польсько-українська проблема.

Ми жадаємо од Європи, щоб вона не давала кредитів большевикам, Ми жадаємо, щоб вона не підпирала їх войовничий план п'ятилітки. Ми жадаємо, ми з особливим притиском вимагаємо, щоб Європа не озброювала тих, що душать нас за горло.

Це — від Європи. А від ближчих сусідів? — Від них ми так саме, перш за все жадаємо, щоб не заважали нам в нашій боротьбі проти Москви.

Це все програм негативний; про програм позитивний в конкретній площині говорити ще рано. Але наші критики про те говорять.

П. Андрієвський заявляє: «Це правда, що існує спільна небезпека для Польщі та України, з чого випливала б натуральність їх співпраці». І в другому місці: «Їй (Польщі) також загрожує Московщина і це мусіло б нас єднати». Отже п. Андрієвський не є засадничим противником нашої концепції, то і не диво; бо ще ж дуже недавно писав він на цих самих шпальтах, що й ми пишемо. Тепер він одійшов од нас. Він геть розчарувався в Польщі і в її здібності зрозуміти свої власні інтереси, які лучать її безумовно з Україною. Що-правда, в політиці часом треба мати досить міцні нерви і витривалість, щоб твердо додержуватися своєї лінії. У слабших нервами людей спокусів до вагань і до зміни курсів буває чимало. Але ми самі і більшість нашого надніпрянського громадянства зостаємося твердо на своїх позиціях, бо іншого реального виходу властиво й немає.

Націоналісти в особі п. Андрієвського і особливо п. Богуша*) дуже добре зрозуміли, що події, подібні тим, які сталися минулої осені, дуже заважають нашій УНР-івській концепції, але не зрозуміли вони ще тільки того, що такі події заважають українській справі взагалі, що добра від них нікому немає і бути не може...

Справа меншостей в Польщі мусить бути розрішена, до порозуміння між польським і українським громадянством мусить прийти. Це є проблема, в якій однаково заінтересовані обидві сторони, це є проблема життя і смерті Польщі, проблема, тісно зв'язана зі здобуттям нашої державності. Ми гадаємо, що була великою помилкою з боку практичних політиків Галичини їх пасивна демонстративна політика супроти Польщі на протязі років. Не можна сидіти поруч роками і навіть не говорити між собою. Може, коли б ця політика була активнішою, коли б розмови почалися рік тому назад, не дійшло б ні до саботажу, ні до паціфікації.

Наші критики все ще вертаються до теми про ціну колишнього порозуміння нашого з Польщею, про відступлення їй українських земель. Ще можна було про це говорити одинадцять літ тому назад, коли складали договір 1920 року, але тепер ми просто стоїмо перед фактом: ці землі фактично знаходяться в руках Польщі і цього не признавати ми ніяк не можемо. Від політики непризнання dokonаного фак-

*) Диви «Розбудова Нації» ч. 41-42.

ту одійшли вже тепер і галицькі послы до сойму. Що виграли вони від протилежної політики, щоб виграли б ми так само від неї?!

Наші погляди на цю справу виразно зазначили ми в своїх статтях і брошюрі «Державність чи гайдамащина?»

Слід хіба тут підкреслити, що сьогодні так само, як і завтра, себ-то в час після відновлення нашої державности, більша чи менша частина земель наших однаково має залишитися у наших західних сусідів.

Через те і повстає проблема меншостей не тільки на сьогоднішній день. А що сьогодні проблему Галичини і Волині тільки і можна розглядати, як проблему меншостеву, це ясно само собою, і про відділення цих земель од Польщі ні один серйозний політик і не заікається.

П. Андрієвському здається, що порівняння нашої концепції і концепції Кавура є хибним. Звичайно, історія не знає повних аналогій. А все-ж тут є багато спільного: великий творець сучасної Італії, перший міністр короля Сардинії Віктора Емануїла, дбаючи про допомогу Франції, або навіть про її нейтралітет в момент, коли він хотів об'єднати Італію, відбити її на півночі від Австрії, одібрати землі у Папи, у неаполітанського короля і т.д., він, цей патріот од голови до ніг, сам одступив Франції стародавні землі корони: Савою і Ніццу, яку так оплакував великий син останньої Гарібальді...

Різниця між Петлюрою і Кавуром тут полягає в тому, що Симон Петлюра, підписуючи договір 1920 року, був властиво розбитим, військo його тинялося вже по запіллям ворога, сам він був за кордоном, а землі, від яких він одступався, вже знаходилися в руках Польщі. Кавур був в значно ліпшому становищі, і може його відступлення, яке йому дуже боліло, було ще більш героїчним і сміливим актом ніж наш договір 1920 року. Життя є річ сувора, політика вимагає часом рішучості. Кавурові було не легко піти на цей крок. Знаємо ми і те, як тяжко переживав Симон Петлюра ті дні, коли підписано було договір, але в цьому сміливому акті, який розкриває нову сторінку нашої історії, виявилася справжня мужність нашого вождя.

Наші критики радять нам навчатись у поляків; я гадав би, що й полякам слід би може навчатись у Петлюри або у Кавура, і їх би державність від того тільки скріпилась....

Ми цілком погоджуємося з п. Богушем, що історична трагедія України полягає в тому, що вона знаходиться між двома імперіялізмами. Але Богуш, як історик, може все-ж порівняти те, що є, з тим, що було: в 17 віці Україна поділялася майже порівну на три частини: був ще тоді й третій імперіялізм — турецький. Становище наших гетьманів при такій ситуації було просто безпорадне, і тим пояснюється увесь неуспіх їх політики. Нині про турецький імперіялізм що-до України говорити не доводиться, а що-до Польщі, то вона не займає і половини того, що тримала в 17 віці. А коли взяти під увагу, що наша етнографічна територія на схід безмежно розрослася в порівнянні з 17 віком, то пропорційно землі, що є нині під Польщею, не можуть відігравати нині такої ролі, що в минулому. Коли тоді, в 17 віці справді тяжко було рішати, на якій бік спертися, яку частину України взяти

за основну базу, то тепер це рішення зробити і легше і простіше. З другого боку, оскільки Московщина за ці віки зросла і посилалася чисельно, про Польщу в такій мірі того сказати не можна. Отже, Польща нам не страшна ні з якого погляду: і кількістю населення і багатством теренів, і їх розмірами ми значно її перебільшуємо. Панові Андрієвському здається навіть, що це зовсім «слабенька» країна. З цим ми ніяк не погодимось: нині Польща уявляє з себе безперечно поважний військовий чинник, який вельми і попсувати, і допомогти нам в момент творення самостійної держави може чудесно. З цим не може не рахуватись ні один український політик.

Не задоволений той-же наш критик, що коло нас лежить не Франція, а Польща. Може б справді нам було б вигіднішим з де-яких причин мати сусідом велику і стару державу, але ж географії не переробиш: маємо тих сусідів, яких нам Бог дав, інших певно і не заслужили.

Але з рештою, не треба й недооцінювати наших сусідів: коли вони мають свої дефекти, тож і нам їх не бракує. Мають вони і великі якості: візьмемо хоч їх горячий патріотизм.

Трудно нам між собою порозумітися, але треба. Я нічого не маю проти культурного зближення між сусідніми народами, як основи їх політичного зближення. Я охоче припускаю, що й ми у Польщі, і Польща у нас можемо знайти щось кожному цікаве, щось привабливе. Але наше зближення завжди матиме своєю основою щось більше: спільність інтересів, нерозривну зв'язаність справи існування польської державности з відновленням української держави.

Даремно говорять і наші критики і значно ширше, що Польща є ворожа ідеї нашої державности. Це чиста неправда. Ворожими до нас є дійсно націонал-демократи на чолі з Дмовським, але і в них зачалася що-до нас якась еволюція. Коли в 1920 році, що правда, концепцію української державности підпірали тільки найблищі до маршала Пилсудського люди і годі, то тепер ці ідеї поділяються дуже широкими верствами громадянства, які в усякому разі не обмежуються ні Б. Б. ні ППС. В Польщі ще не дійшло, правда, до того, що є в Румунії, де по вислову одного поважного політика не знайдеться і двох людей, що не марили б про самостійну Україну. Але все-ж вважати ідеї Дмовського за типові для польської політики супроти України-було б величезною помилкою.

Що правда, існує в політиці польській колосальна непослідовність: це проблема меншостей. Ті самі люди, що з переконанням одстоюють ідею самостійної України, майже своїми руками роблять «паціфікацію», чи принаймні терплять її. Це звичайно явище жажливе, і з тим треба боротись як найенергійніше. Але-ж хіба методи УВО допомогли розрішенню цього страшного питання? Навпаки, УВО і націоналісти мусять од цієї справи стати далі і дати нарешті можливість українським послам і сенаторам без терору (що й над ними висить) добитись шляхом внутрішнім чи міжнароднім задоволення потреб української людности в Польщі.

Які у нас можуть бути взаємовідносини з Польщею? Варшавський

договор? Але, панове наші критики: правну силу свою він давно згубив, ще з моменту підписання ризького перемир'я і потім миру. Відношення так званих уенерівських і польських громадян базуються виключно на моральній основі визнання спільності наших державних інтересів.

Ці відносини, як справедливо зауважує п. Андрієвський, можуть бути тільки одного сорту: як вільний з вільним, як рівний з рівним. Ніякої залежності, ніякої моральної, чи тим більше політичної підлеглості від польських кол наші кола визнати не можуть. З того дня, коли б ми заговорили з поляками, як нищі, як залежний чинник, ми втратили б для них самих всякий політичний інтерес, з того часу ми б були нічого не вартими, як політики.

Ми рахуємося з усіма, з ким говоримо, з ким маємо до діла, але наша незалежність — це перша річ, яку ми обстоюємо на всьому світі, серед всіх чужинецьких кол.

І ця незалежність дала нам право у вічі говорити полякам те, що ми думаємо про їх меншостеву політику. Це дало нам змогу одверто, на чистоту перед великим європейським форумом в Брюселі сказати їм всю правду, все, що ми думаємо з приводу тих подій, що так тяжко змучили нас всіх.

Наші критики питають: певно співпраця з українськими колами вигідна полякам? — Сподіваємося, що так, що там, де українські інтереси і інтереси Польщі сходяться, їм це вигідно, як де-що і в політиці польській нам є вигідним. Там, де ходить про боротьбу з московським імперіялізмом, наші інтереси сходяться цілковито.

Але глибоко помиляється п. Богуш, коли думає, що мої виступи в Брюселі були приємні полякам. Я був коректним, це так, але як мені говорили майже всі чужинці, що там сиділи, саме ця коректність, ця річевість і стриманість моїх висловів і разом з тим одвертість і ширість зробили на їх всіх особливо велике вражіння.

Такі промови, такі виступи другій стороні подобатися не могли, але вони не привели і до сварки, бо ті поляки, що там були, а були представники різних партій, мусили визнати, що я маю рацію і що я б не був гідним імени українського патріота, коли б я того не сказав, що сказати було потрібним. Бо коли є ще якась різниця між інтелегентом-галичанином і надніпрянцем, галицький селянин мені так само близький, як і селянин рідної мені Полтавщини.

От так розумію я наші взаємовідношення з поляками. Багато і ми робили помилок, багато і вони роблять. Але географія, спільний інтерес не дає нам розійтися остаточно. Ми твердо віримо, що таки мусить відновитись якась співпраця між нами і польським громадянством. І знаходилися люде і з того боку, що думали так само. Але і ми, і вони залишаємося патріотами своїх батьківщин. Так само, як польські патріоти служать Польщі, ми служили, служимо і будемо служити Україні, тільки їй, і коли б обставини були інші, коли б інтереси спільні не лучили нас до купи, ми могли й розійтися...

Але треба поглянути ширше на справу, треба подивитися на міжнародні перспективи, на перспективи нових катаклізмів, нових

катастроф, на перспективі великої завірюхи на сході, і тоді стане ясним, чи дійсно ми можемо з Польщею розійтися, чи навпаки наше розуміння з західними сусідами, як і взагалі з цілим європейським Заходом, має дійсно таке глибоке коріння, що його ніякі тимчасові загострення і труднощі вирвати з землі не зможуть. Про це іншим разом.

Олександр Шульгин.

З подорожі В. Сальського.

I.

Румунія.

24-го червня о годині 17 прибув до Букарешту генерал В. Сальський, військовий міністр УНР.

Вечір 24-го та цілий день 25-го червня було присвячено паном міністром на ознайомлення зі станом української військової та цивільної еміграції в Румунії, з погляду морального, матеріяльного, правного та її стосунків як з місцевим населенням, так і з державними та політичними інституціями...

Інформації панові міністрові давали:

По справах політичним пан В. Трепке, Заступник Голови Української Дипломатичної Місії в Румунії та Заступник Голови Українського Громадського Комітету в Румунії.

По справах громадського проводу та преси — пан Д. Геродот, Секретар Українського Комітету в Румунії.

По справах військової організації, життя та праці вояків, як такових, а також відносно інших питань, зв'язаних з визвольною боротьбою, доклади робив п. полковник Порохівський.

Пан міністр склав візити родинам названих діячів, під час яких познайомився з провідними колами українського громадянства в Румунії, а також з кількома румунами, приятелями самостійної України.

Під час цього короткого перебування генерала Сальського в Букарешті було вироблено програм що-до розподілу часу пана міністра в Румунії після його повороту з Болгарії, куда він направлявся.

26-го червня о 18 годині пан міністр одбув, в супроводі полковника Порохівського, до Джуржі для огляду української групи, яка там працює, що й було переведено тогшж вечера.

Хозар.

Конгрес Сіамасу у Празі.

Наше громадянство пам'ятає ще, мабуть, ті резолюції протесту проти окупації України та Кавказу, що їх ухвалив VI Конгрес Сіамасу (Conférence Internationale des Associations de Mutilés de Guerre et Anciens Combattants) у Варшаві. В цю міжнародно організовану входять

інваліди та комбатанти ось таких країв: Болгарії, Данії, Німеччини, Фінляндії, Франції, Югославії, Австрії, Польщі, Румунії та Чехословаччини.

Було це тоді великою заслугою Управи Спільки Інвалідів Армії УНР., яка під умлим проводом ген. Загородського нав'язала контакт із цією організацією і зложила делегацію на той конгрес так, що-помимо тільки до-речного голосу українській делегації — той протест був ухвалений одно-голосно.

Дня 31. VII - 3. VIII 6. р. відбувся в Празі VII Конгрес Сімак. В межичасі Спілька Інвалідів Армії УНР у Каліщі була прийнята вже дійсним членом у Сімак, і Управа Спільки запросила до організації політичної секції для зв'язку з Сімак'ом др. Романа Смаль-Стоцького, др. Л. Чикаленка, др. О. Безпалка, та п. І. Косенка.

На цей Конгрес відіслувала Спілька до Праги голову Секції др. Романа Смаль-Стоцького та доручила йому запросити до делегації: полк. В. Филоновича, полк. В. Прохода й поруч. Пристая.

Святоче відкриття Конгресу відбулося ранком 10 год. 31. VII у салі Сенату Чехословацької Республіки в присутності представника уряду ЧСР п. міністра Івана Дерера, представників Ліги Націй Б'юделля й Метерніха, городського голови Пріматора Праги, представників великого числа громадських організацій та делегацій Чеських Мігрантів. Конгрес вибрав дві комісії: 1. комісію мира (політичну) і 2. комісію заохотрення інвалідів. В другій цій комісії брали участь полк. В. Прохода і пор. Пристай. Вони в приватних розмовах широко поінформували представників інших народів про гірку долю українських інвалідів та про нашу визвольну боротьбу. В першій комісії працювали з рамени української делегації др. Р. Смаль Стоцький та полк. В. Филонович. Поверх 100 делегатів брали участь у цій комісії і майже всі голови делегацій виголосили в ній великі політичні промови. Із німців говорив посол до парламенту Росман, есдек — член комісії закордонних справ парламенту. Він звернув увагу комісії на трагічне економічне положення Німеччини і на політичні наслідки цього положення. Зправа грозить Німеччині монархистичний фашизм — гітлерівці, зліва — большевики. Німеччина апелює до всіх інвалідів і комбатантів, просить довір'я, прохає приязні і потрібні кредитів для господарства. Росман піднесерим голосом французам обіцявав, що ті кредити будуть поставлені від строгого контролю німецької демократії і з нього ні «фені га» не дістануть бандити і авантюристи ввнутри» (гітлерівці). Німецький бесідник закінчив свою промову новим покликом до французів про поміч для німецької демократії, вона тепер zagrożена й потрібні піддержки — заохоти. Як-що поміч не буде, — німцям грозить катастрофа.

В імені французької делегації відповідав проф. Колеж де Франс Касен. Він підкреслив, що передумовою для поміч Франції є довір'я до Німеччини. А те довір'я цілковито підірвали Гітлер, Штальгельм, Гугенберг і Шахт. Франція не дурна давати кредити Німеччині на те, щоби ними розпоряджались вороги миру й демократії. Тому поперед німці мусять дати доказ своєї республіканської та демократичної сили проти цих темних думів, а тоді вся Франція стане їм в допому. А то тепер якое дивно виглядає: німці не мають чим платити репарацій, край у великій економічній срутї, — але на будову крейсерів німці гроші мають... Касен порушив широко питання майбутньої конференції для розоруження і виразно сказав німцям, що, як що вони жадатимуть рівності озброєнь, то конференція скінчиться невдачею. Кожна нація мусить на цій конференції поставити на стід якусь уступку, це шлях до миру. До промови Касена, що жожнього року є також офіційним делегатом Франції на Асамблею Ліги Націй в Женеві, прислухались майже всі делегати Конгресу.

По цих промовях забрав слово голова української делегації і погодився з передбесідниками, що основою теперішнього напруження політичного є економічна криза. Але кредитами для Німеччини цієї кризи не зла-

Конгрес Сиатас'у в Празі (хрестиком помічено українську делегацію: зправа на третій лаві з краю).

годити. Як довго такий простір світа, що його зймає большевизм, є по-за нормальним економічним життям, як довго большевики заведенням панщини можуть продукувати без коштів, так довго криза буде й далі побільшуватись. Бесідник описав усі форми примусової праці в совітах, делю засланих на Соловецьких островах та в Керельських лісах, і перейшов тоді до аналізу німецької економічної кризи. Слова щирої подяки були звернені до посла Росмана за його заяву, що кредити, дані Німеччині, не підуть на підтримку бандитів і авантюристів. Українська Делегація розуміє цю заяву так, що із тих кредитів не будуть користати бандити та авантюристи Сходу: большевики. І так, як проф. Касен про крейсери, український делегат вказав на співпрацю німецького генштабу з червоною армією і описав її з усіма подробицями. Ця співпраця є найбільшою загрозою для успіху майбутньої конференції розбросення, — бо рапальсько-берлінський договір загрожує всім державам від Фінляндії до Чорного моря. Ціла справа: розбросення, зрбітравжу, збезпечення границь — властиво дуже проста й ясна, як би те, що в приватному житті зветься розбосом, так звалось також і в житті народів та їх власних х. Одним словом: як би був один спільний кодекс моралі, — і одне спільне сумління. А то цієї основи немає, тому й миру й супокю немає. Щоби німецьких та французьких делегатів переконати, що і їх народи в цій основній справі не без гріха, бесідник оповідає трагічну історію окупацій Угорщини та Грузії й Кавказу, описує цей міжнародній розбій большевизм, і питає делегатів: як європейське сумління на ці факти реагувало. Мовчання Європи — ганьба Європи. Коли Європа провела боротьбу проти невольництва, панщини людини, а тепер немає в Європі кому стати проти неволі та панщини народів Сходу, і вона навіть збирається засідати із розбійниками-большевиками до одного стола, щоби радити над розбросенням. Як що німці та французи щиро хочуть успіху цієї конференції розбросення, то це не вистачить, щоби вони собі взаємно робили уступки. Ні, треба, щоб німці і французи разом, спільно зажадали категорично і від большевиків уступку: зведення оку-

панійних військ з України та Кавказу. Це жадання буде разом і піддержкою і згохотою для демонстрації Сходу та початком ліквідації економічної кризи:

Комісія з великою увагою вислухала промову українського делегата і з міродайних кругів конгресу висловлено побажання, щоби справа Сходу була поставлена особібною точкою на майбутнім конгресі, українська делегація зараз і зголосила до Управи Сіамаку внесення:

Спілка Інвалідів Армії УНР, представляє Управі Сіамаку таге внесення:

Управа Сіамаку ухвалєе поставити справу Східної Європи як окрему точку на наступнім Конгресі Сіамаку зі згляду на зетаке значєня цих питань для миру Європи.

Праці комісії продовжувались аж до 2. VIII, і було ухвалєно ряд резолюцій, що торкаються передусім німецько-французьких взаємовідносин.

Дня 1. VIII о 12 год ранку прийав на Граді заступник п. міністра Бенеша Велнар представників делегації, привітав їх і зачитав письмо міністра Бенеша. Українську Делегацию репрезентував полк. Філонович і зложив при тій нагоді пєдьяку урядові ЧСР за спіку над українськими інвалідами. По обїді о 6 год. було прийатя в Репрезентативному Домі, виданє на честь Конгресу Прїматора Праги. Тут вся українська делегація мала нагоду ближче заїзнєтисє із ріжними представниками — конгрес мав окєло 250 делегатів — і при тій нагоді поїнформувати їх про українсьє справи.

Дня 2. VIII о 10 год ранку їдбулось на Слов'янськїм Острові велике гїче чеських інвалїдїв, на яке прийшов і ряд чеських постів, сенаторів і велике число лєгїонарїв. Саяя була битком повна — коло 2500 народу. На вїче явилась вся українська делегація разом із головою Союзу Українських Інвалїдїв в ЧСР п. полк. Палїсм. Капітан Турек, голова Чеського Союзу, відкрив вїче і дав слово закордонним представникам. По німецькому і французькому делегатєх прийшов до слова Др. Роман Смаль Стоцький, який виголосив чеською мовою ось таку промову:

Панє Голово, панове браття,

В іменї Сїлки Інвалїдїв Армії УНР в Польщі і Союзу Українських Інвалїдїв в ЧСР маю за шану передати в столицї відродженїї Чеської Держави щирий та сердечний поклін нашим чеським братам, з котрих може не єдин із чеськими лєгїонарами був у нашїм Київї.

Держава ваша виборола собі за послїднє десятилїття одно із перних місць між державами, що повстали по вїйні, і є тепер живим прикладом, що тїльки свобода народів, демократія і гуманїзм є тривалою основою миру й ладу.

Ви, чеські товариші, тому найліпше зрозумїєте нас, що як довго на Сходї не буде свєбеди народів, свободи особи, науки, віри, прєси, як довго там не запанує демократія, — так довго не буде там ні ладу ні миру.

Тому ми зпєлюємо до вас: звернїть увагу свїта на ті великі небезпеки для миру Європи, які повстали через окупацію Карелїї, Інґрїї, України, Кубанї, Кавказу, Туркестану та татарських земель, звернїть увагу, яку небезпеку представляє рабівничє експлуатація цих країв для економічного ладу Європи.

«Правда вітєсї» (побїждає) — сказали великі наші слов'янськї учителї Гус і Масарик не тїльки вам, — а і нам. (Оваїїні оплесни цілої салї). Тому і ми віримо, що надїйде час волї для всїх цих народів, що разом їх коло 100 мїліонів. Не втримали вас у неволї, — не втримають і нас. Та щоби справедливїсть побїдила шляхом неї крївавим, а мирним — це найважливїша проблема майбутнєстї.

Дайте нам, браття, вашу моральну помїч для розв'язки цих проблем, щоби свїтовї цілому новим фактом доказати:

що не брутальна, дика сила, а справедливість опанувала вже взаємовідносини народів.

У вечері того самого дня відбулась ще товариська вечеря, а 3. VIII прогулянка до Конопішт, під час яких українські делегати щиро подружились із делегатами болгарськими, югослов'янськими, французькими й другими. Передано їм і матеріяли про українську визвольну боротьбу.

Виступи української делегації на Конгресі і вся проведена інформаційна праця є добрим доказом організованості та живучості нашої еміграції, а передусім і гарним успіхом праці Спілки Інвалідів Армії УНР в в Каліші, якій припадає тепер і задача об'єднати також наших інвалідів і по других державах у союз. А тоді можна би виступити з проханням до Ліги Націй, щоби долею наших інвалідів заопікувалася Секція Біженців

Чурко

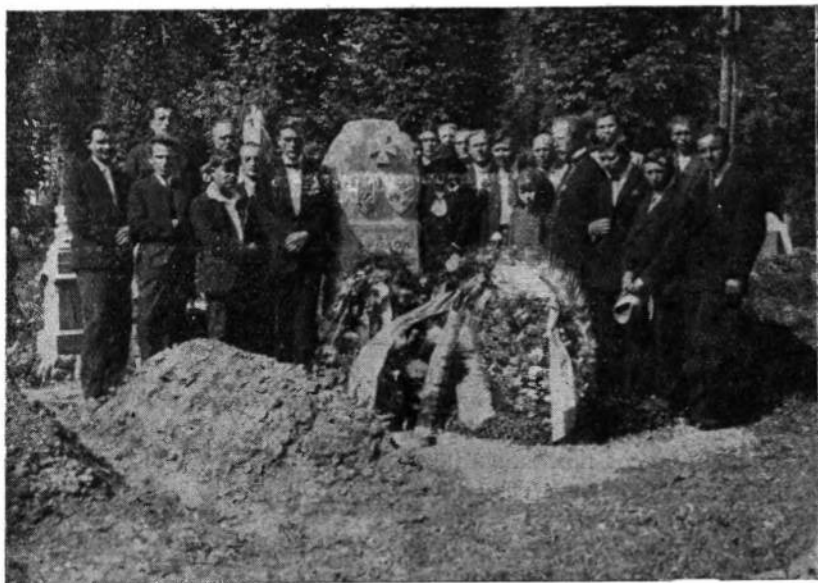
Пам'яті полковника М. Фролова.

Минулого року 11 липня помер од скоротікучої туберкульози М. Ф. Фролов. Смерть несподівано захопила його в м. Літомишлі в Чехах по дорозі з Польщі до Франції. Свого часу ми присвятили в Тризубі» статті пам'яті покійного (чч. 29-30 (237-8) і 31-2 (239-40) р. 1930). Не забули улюбленого донського лицаря його друзі й прихильники. Вони зібрали між собою добровільні датки на будову намогильного пам'ятника. 12-го липня цього року відбулося відкриття його на Літомишльському кладовищі.

На відкриття пам'ятника прибули наречена покійного панна А. Геллер з Варшави, отаман всекозачої станиці закінчивших високі школи й студентів в ЧСР д-р Гребенніков, гімназійний професор М. Горчуков (душеприказчик покійного) голова Т-ва б. Українських старшин у Чехії інж. В. Прохода, голова Т-ва Самопомочі українських емігрантів на північно-східніх Чехах інж. П. Петренко, редактор військово-громадського журналу «Гуртуймося» інж. В. Филонович з сотні М. Битинським, представник Спілки Українських Військових Інвалідів в ЧСР д-р В. Білінський!, лікар д-р М. Кухаришин (на руках якого помер М. Фролов) та члени української колонії в Пардубицях і Літомишлі в значній кількості. Були тако-ж і чехи.

Після відслуження панахиди та освячення пам'ятника промовляли д-р М. Гребенніков, інж. П. Петренко, інж. В. Филонович та інж. В. Прохода.

В своїй промові отаман Всекозачої станиці, звертаючися до покійного, як свого брата—донського лицаря, зазначив ту роль, яку відграв полковник Фролов у збройній боротьбі за незалежність Всевеликого Війська Донського як на донських, так і на українських полях та в його національно-політичній чинності на еміграції. З сумом згадав він про те, що невблаганна смерть передчасно вирвала його з кола вірних друзів, які йшли в своїй чинності разом з ним та відновлювали історичні традиції волі й незалежності донського краю. Полковник Фролов з довір'ям ставився до братнього, близького по духу й козацьких традиціях та спільних завданнях українського народу. Тому останній рік збройної боротьби провів покійний з всім партизанським відділом в рядах союзної української армії. Тому й пам'ятник

*Віскриття пам'ятника на могилі полковника М. Фролова в Літомишлі
12 липня ц. р.*

на його могилі з українським та донським державними гербами має символічне значіння братерської згоди між двома свободолюбивими народами — українцями й донцями, що йдуть до досягнення своєї мети...

Потім говорив інж. П. Петренко... «Зібралися ми сюди, щоб згадати й вшанувати пам'ять одного з кращих синів донського народу, а нашого товариша по зброї... Не маючи змоги продовжувати боротьбу на своїй власній землі, полковник Фролов разом з українцями боровся проти спільного гам північного ворога й тим перший серед донців вкупі з своїми бойовими товаришами зреалізував не лише на словах, але й на ділі розуміння спільності інтересів двох сусідніх народів — донського та українського... Я нині гордий з того, що був більше од місяця приділений до його Донського полку, де близько пізнав полковника Фролова, як бойового товариша, як лицаря, який не знав жадного страху, як талановитого начальника і як людину, тверду в своїх переконаннях, що сміливо йшла до наміченої цілі, рівною дорогою, не вагаючись і не збочуючи з неї. І я в імені Т-ва Самопомочі українських емігрантів на північно-східніх Чехах, кладучи вінок, схилию свою голову перед його могилою, та обіцяю, що ми ніколи не зрадімо полковника Фролова в тій святій, спільній нам ідеї, за яку ми боролися»....

Інж. Филонович, називаючи покійного дорогим другом і побратимом, з сумом казав: «Не серед широких степів України, не на тихому,

Пам'ятник на могилі полковника М. Фролова.

вільному Дону зустрічаємося ми з тобою. І ось зараз, стоячи тут так близько біля тебе, ми пригадуємо собі той щасливий час, коли там далеко, на нашій батьківщині — Україні ми зійшлися з тобою, коли ти з своїми козаками прийшов до нас і ми як рідні брати стали поруч для спільної рішучої боротьби — здобути волю. Здавалося, що тоді зійшлися два різні світи — Україна й Дон. І ті країни знайшли між собою спільне, у нас був спільний ворог, спільне прагнення до волі — волі для України і для Всевеликого Війська Донського. Вільна Україна, вільний, тихий Дон були нашими дороговказами. Ти перший з перших подав нам руку, ми її дружне, по-братерськи стиснули і пішли спільним шляхом здобуття волі своїм народам, твоєї і нашої батьківщинам».

Інж. Прохода зачитав вислови пошани до пам'яті полковника Фролова, які надіслали: генерального штабу генерал-хорунжий В. Сальський, б. командір 3-ої Залізної Стрілецької дивізії ген.-штабу генерал-хорунжий О. Удовиченко, група Залізних у Франції за підписом сотника Солоняра, ген. штабу генерал-хорунжий В. Петрів. Пізніше надіслали такі-ж вислови: б. старшини і козаки Донського полку з Румунії — сотник Войнарьський, б. старшини й козаки Донського полку з Польщі — сотник Дудніков, генерал-поручик Омелянович-Павленко старший, генерал-хорунжий А. Пузіцький, генерал-

хорунжий О. Алмазов та Ректорат Українського Високого Педагогічного Інституту в Празі.

Нарешті, в своїй промові голова Т-ва б. Українських старшин в Чехії підкреслив значіння урочистості відкриття пам'ятника ... «Зібралися ми на могилі полковника Фролова, щоб не лише вспом'янути його не злим, тихим словом, але й дати урочисту обітницю про довжити те велике діло, яке він розпочав. Одарений великою інтуїцією, в якій виявлялася сила його рідного вільного Дону, полковника Фролов був у своїй чинності величній. Він переступив через минуле, випередив сучасників і вказав шлях до ліпшої будучини новому поколінню політиків і борців за волю рідного краю... Полковник Фролов боровся за самостійність Всевеликого Війська Донського. Він був сином своєї донської землі, для неї родився, для неї жив, працював і боровся, для неї й життя своє віддав... Здавалось би, що шанувати його мусять лише донці. Чому-ж ми, українці, тако-ж приходимо на його могилу й з великою пошаною схилиємо голову перед його пам'ятником? Де-хто скаже може, що полковник Фролов пішов «служити» українцям, а тому, мовляв, українці і шанують його. Ні, це не так. Полковник Фролов не був «служилим «чоловіком» у своїх сусідів. Полковник Фролов з своїм відділом прийшов до української армії, як до союзної армії, для того, щоб спільно з нею боротися за свободу вільного Дону. Він перший переступив через гріхи як своїх, так і наших батьків, які на шкоду своїй свободі, своїм славним козачим традиціям ворогували між собою, взаємно нищили й обезкровлювали себе та давали можливість комусь третьому неправдою панувати над нами... Полковник Фролов перший серед новітніх донських лицарів рішуче розрубав тенета незгоди між донцями й українцями. Тому пам'ять про полковника Фролова дорога не тільки для донців, але й для українців. І цей пам'ятник на його могилі є символом нашої братерської згоди в нашому спільному стремлінні до вільного незалежного життя наших земель... Хай же ім'я полковника Фролова записано буде до історії вільного Дону й незалежної України. І буде йому слава на віки вічні!»

Після того учасники сумної урочистості зібралися на товариську бесіду в одному саду, де в ширих розмовах згадували діла минулих літ та говорили про сучасні й майбутні можливості. Варто тут навести основну думку цих розмов. Еміграція є голосом і сумлінням власної нації. Тому й чинність її мусить бути така, щоб не суперечила голосові власної землі, себ-то вона не може видумувати щось своє, що не відповідало б правдивим інтересам свого поневоленого народу. В сучасний момент голос наших земель приглушується нечуваною жорстокістю московської червоної диктатури. Лише коли розвалилася російська царська тюрма народів, ці народи голосно висловили свою волю. Повстали нові незалежні держави: Білоруська, Донська, Кубанська, Азербейджанська, Грузинська, Горців Північного Кавказу. Самостійні, вони б мали утворити так мовити Чорноморську Антанту. І хоч ці держави й не зберегли своєї незалежності і потрапали знову в лапти північного сусіда, але це не значить, що проголошені в 1917-1918 рр. акти

державної незалежності цих земель треба тепер негувати й у видумувати щось нове. Ті ідеали не були здійснені не тому, що вони не відповідали інтересам власних земель, але тому, що до них поневолені народи не були належно підготовані. Але ми за них боролися, вони освячені кров'ю кращих синів наших земель, і мусять бути виборені, коли проб'є година нашої свободи. По тих зойках катованих борців за свою незалежність і свободу, що доходять до нас як з рідних земель, так і з північних островів Московії — з Соловецької каторги, ми знаємо, що народня свідомість тепер зросла, що там дуже поширена ідея зближення українців з донцями, кубанцями й кавказькими народами для спільної боротьби проти Москви во ім'я незалежності кожної з тих країн. Тих же нових, штучних державних комбінацій, що де-які політичні групи вигадують тут на еміграції, там не знають. Тому, шануючи пам'ять своїх героїв, ми мусимо шанувати її не на словах тільки, але й на ділі — продовженням того шляху, по якому вони йшли. Ми мусимо виявити при цьому належну витривалість і лише тоді досягнемо своїх цілей, які остаються незмінними.

В. Прохода.

Хорунжий К. М. Кротків.

(Некролог)

Хорунжий Кротків Кость Миколаєвич — старшина 1-го Республіканського полку, 1-ої Запор. Стр. бригади. Син пан-отця села Василівки Кременчузького повіту на Полтавщині. Року 1916 скінчив курс Полтавської гімназії і вступив до Київського Політехнічного Інституту.

Покликаний до війська, року 1917 вступає до Оренбурської школи прапорщиків. По скінченні її призначений до 119 пішого полку російської армії. Року 1918 повернув до Полтави і там був зарахований до складу VI Полтавського корпусу нашої армії. В складі того корпусу він перебував до повстання проти гетьмана. Після цього жив у Полтаві, заробляючи на життя, як приватний вчитель. Року 1918 примушений був залишити і Полтаву і прибув до Польщі, де знову вступив в ряди української армії. В армії УНР пробув в усіх походах в складі Запорожців.

Після інтернування, бажаючи продовжувати освіту, він одержав безтермінову відпустку і перебрався до Чехії. В Чехії вступив до Української Господарської Академії в Подебрадах, на агрономично-лісовий відділ її.

Тяжка хвороба на сухоти не дала йому можливості скінчити Академію. Трохи підлікувавшись в санаторії, в Чехії, де він залишався без постійної праці і без підтримки, вирушив року 1928 до Німеччини, де були у його друзі. Тяжка хворість небіжчика де-далі розвивалася і врешті зліг він в санаторії Waldheim-Sommerfeld.

Покійний до останнього часу приймав жваву участь в культурному житті української еміграції.

В тій санаторії в тяжких муках і помер він 27 липня цього року. Похорон одбувся 30 липня на кладовищі санаторії. Була відслужена панахида по православному обряду в присутності його друзів.

Ще одного Запорожця загубила Україна.

Вічна пам'ять воїновникові-патріотові!

Д.

Український Національний Хор імени М. Лисенка при Українським Центральнім Комітеті в Варшаві.

Справа хору серед української варшавської колонії не нова. Порушувало її багато українських емігрантських організацій у Варшаві, робили перші кроки, але на тім і ставало.

Причина цьому — брак грошей, брак відповідного помешкання й диригента.

З осени минулого року Головна Управа УЦК здобула невеличкі засоби на організацію хору і запросила п. С. Сологуба організувати хор, який з'єднав би всі українські вокальні сили на варшавському ґрунті.

Багато довелось перебороти труднощів, поки хор під диригуванням п. С. Сологуба безіменно виступив на Академії державности дня 22 січня б. р. Але вже цей перший виступ розвіяв скептицизм громадянства та підбадьорив і захопив працівників хору.

Таким чином, день 22-го січня 1931 року починає собою нову добу в житті молодого хору.

Починається інтенсивна праця в напрямі набування репертуару, художнього його викінчення й зміцнення організаційно-карних рядів хору. Проби хору відбуваються вже не в тісних кімнатах Головної Управи УЦК, а в найнятих Головною Управою залах чи-то Східного Інституту чи УМСА. Ряди хору виповнює весь український вокальний, національно-дисциплінований елемент, що перебуває у Варшаві. Перед хором розгортається широка перспектива діяльности.

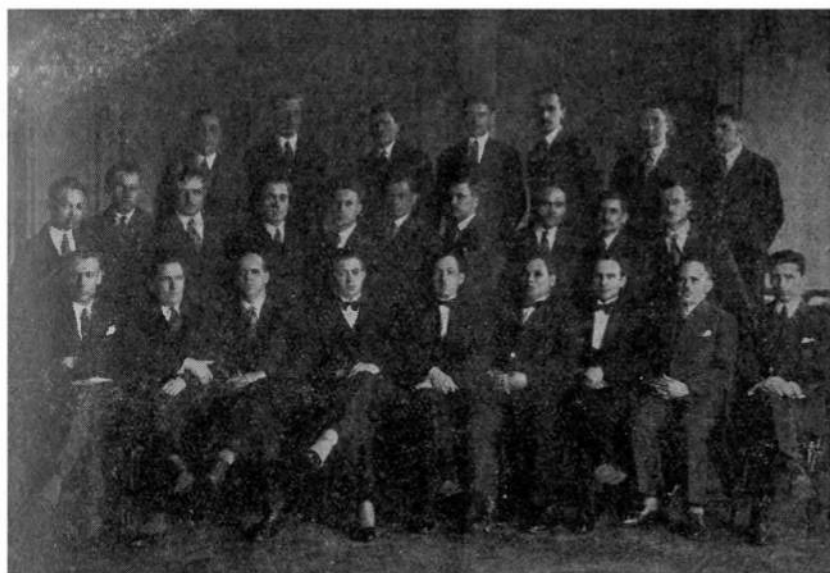
І ось на день 15-го березня б. р. безіменний хор, що переборов і громадський скептицизм, і емігрантську недолю, і надзвичайно важкі умови для культурної праці виступає вже на Академії в честь Т. Шевченка, як Український Національний Хор при Українським Центральнім Комітеті під диригуванням С. Сологуба.

Глибоке розуміння хором незрівняної краси української пісні й способу її інтерпретації захоплює не лише українське громадянство. Хор чарує українською піснею численних представників громадянства польського, грузинів, азербейджанців, татарів, горців Північного Кавказу та інших національностей, що були на Шевченківській академії, урядженій, як і взагалі всі академії в Варшаві, Головною Управою УЦК.

З цього моменту Український Національний Хор готує себе до прилюдного виступу з окремим концертом і за постановою Головної Управи УЦК прибирає назву: Український Національний хор ім. М. Лисенка при Українським Центральнім Комітеті під диригуванням С. Сологуба.

За адміністративно-правною й матеріальною допомогою Головної Управи УЦК хор дає свій перший концерт в невеличкій залі Т-ва Гігієнічного й ним цілковито прихильяє до себе симпатії широких кол варшавського громадянства. Виступ дає й невеликий, як на Варшаву, матеріальний прибуток для найбільше незможних співаків хору.

Дня 5-го травня б. р. Український Національний Хор ім. М. Лисенка виїжджає до Лодзі, де в залі Філармонії виступає з новим концертом. І

Український Національний Хор ім. М. Лисенка при Українським Центральним Комітеті в Польщі під дирижуванням С. Сологуба.

хоч зазнає там матеріального неуспіху, але успіх моральний і художній досягає повний. Хор стає гнучкою одиницею й неухильно дбає про те, щоб гідно репрезентувати українську пісню перед чужинцями, роблячи цим пропаганду нашій визвольній ідеї.

І ось 15-го травня б. р. хор виступає з концертом в залі Варшавської Консерваторії і досягає повний мистецький і матеріальний успіх. Нарешті 25-го травня б. р. Український Національний Хор ім. М. Лисенка приймає участь в академії на 5-ту річницю трагічної смерті Симона Петлюри. В виступі тому виявляє він не лише високу техніку, але й прекрасний добір голосів і тісний контакт співаків з душою хору — диригентом. Між иншим хор виступив на академії з тріо «Україна» з таким розподілом голосів: панна Олена Дмитрашівна (сопрано), пан Д. Любанський (тенор) і пан О. Пухальський (бас). Ми будемо недалеко від правди коли скажемо, що чудове виконання ними тріо не залишає бажати нічого більшого.

Днем 25-го травня б. р. закінчився перший організаційний період в житті Українського Національного Хору ім. М. Лисенка. З осені цього року розпочинається другий, інтенсивніший і на ширшому полі. В цім напрямі і провадить підготовчу працю головна Управа Українського Центрального Комітету.

В. Краснопліський.

З життя й політики.

Конфлікт між молоддю і старшим громадянством чи фермент серед молоді? — Причини ферменту. — Західно-європейські впливи і українське оточення. — Російське «отрипаніє». — Як далі?

Тема, яка в останні місяці користувалася досить великою увагою нашої преси, це — питання про наш доріст, про ті настрої і ті тенденції, які виявляються серед нашого молодого покоління по цей бік совітського кордону.

Справа ця стала на порядок денний в зв'язку з окремими фактами, в яких виявлялось взаємовідношення між молоддю і так зв. старшим громадянством; оскільки трактування справи прив'язувалось до таких окремих фактів, окремих інцидентів, часто при обмірковуванні питання втрачалася перспектива — більше зверталось уваги на конкретні, поодинокі моменти відносин між старим й молодим, ніж на вияснення справи в її загальній, принциповій постановці.

Ми зумисне в своїх оглядах не торкалися цієї справи, оскільки вона в зв'язку з окремими інцидентами носила характер злбоденности. Ми уважали й уважаємо, що є значно важливішим і потрібнішим не вияснення, хто є правим, а хто винним в окремих випадках стику молоді зі старшим громадянством, а встановлення нових провідних ліній, певних загальних підходів. Тільки цей загальний підхід може дати можливість знайти той критерій, який потрібен для оцінки окремих фактів з огляду взаємовідносин між старшим громадянством і молоддю генерацією. Цій темі, встановленню цього загального підходу має бути присвячений ряд уваг, які подаються нижче.

* * *

Існує тенденція поглиблювати ті незгоди між молоддю і старшим громадянством, які позначаються зараз у нас, трактувати їх не як вияв в першу чергу наших українських обставин, а як вияв сучасної західно-європейської ситуації.

Думаємо, що поширювати і поглиблювати розміри того конфлікту, про який говорять, не слід. Не слід через те, що це перечило б фактам. Фактом є лише існування певного ферменту серед молоді, але не маємо ми вистачаючої цільности фактів, які би свідчили про те, що цей фермент дійсно набрав характеру конфлікту між цілою молоддю генерацією і цілим старшим громадянством. Такими фактами ми не можемо уважати урочистих заяв окремих груп молоді про те, що вони в такому чи іншому випадкові виступають од імени цілої молоді генерації, що вони репрезентують цілу молоддю. Не можемо ми приймати цих заяв і декларацій за факти, що відповідають дійсності, бо знаємо про існування зв'язків між окремими представниками старшого громадянства і молоддю, про впливи їх на молоддю. Знаємо, що той «націоналістичний рух», який педусвім має претензії уважати себе рухом молоді, в своїй ідеологічній установці в жадний спосіб не є витвором самої молоді. Отже, думаємо, що є вірнішим говорити лише про існування певного ферменту серед відомої частини молоді.

Цей фермент і ті різні форми, в яких він подекуди виявляється, є наслідок в першу чергу наших українських умов і обставин, але в жадний спосіб не наслідок впливу загально-європейської ситуації. Були би шасливі, коли би ми в нашому розвитку посунулися так далеко наперед, щоб наш зв'язок з західно-європейською культурою набрав глибокого і органічного характеру, при якому зміни темпів розвитку західно-європей-

ського життя і культури відбивались би прямо і безпосереднє на нас. На жаль, так воно не є і мабуть не скоро буде. Фактично одгорожені ми від Європи хинськими мурами, безпосередній контакт з європейським життям є мінімальний, — факти і ідеї з західно-європейського життя увіходять в наш оборот здебільшого окільними шляхами; тим-то дуже часто не можемо ми собі здати справи з питомого тягару і значіння окремих фактів і подій західне - європейського життя, трактуючи те, що є в Європі лише після-воєнним намулом і шумовінням, як останнє слово європейської культури. Натомість замість європейських впливів з цілою силою панують серед нас культурні впливи російські і польські. Доба совітофільських настроїв, до речі, не пережита де-не-де ще й до цього часу, не минула для нашого громадянства по цей бін Збруча без шкоди — наслідки культурних впливів російських позначаються на кожному кроці. Так само не можна легковажати впливів польських, які при теперішній деградації польського ідейного і політичного життя так само не можуть уважатися корисними.

Особливо ця ізоляція від західно-європейського життя позначається серед нашої молоді, яка закінчила і закінчує середню школу за останні по-воєнні роки. Зниження рівня знань, які виносить молодь із середньої школи, відсутність знання чужих мов, того несбхідного знаряддя, яке дає приступ до західно-європейської культури, констатують одноголосно всі, кому доводиться стикатися з молоддю останніх років. При цих умовах говорити про те, що сучасний фермент серед молоді є наслідок впливу західно-європейської ситуації, а не наслідок впливу нашого оточення, густо персяянутого російсько-польськими впливами, значить цілком не рахуватися з фактами.

* * *

Європейська культура переживає поважну кризу. Як кожна досючасна людська культура, вона не є гармонійною, вона є надбудовою і компромісом над цілим рядом антогонізмів. Існування цих антогонізмів привело до світової війни, наслідки якої можна ліквідувати лише на протязі довгого ряду років. Труднощі і складність ліквідації наслідків війни є основна причина складності і труднощів сучасної кризи. Проте, кожен, хто приглядається до розвитку подій в по-воєнній Європі, мусить констатувати, що ця складна і важка праця по ліквідації наслідків війни переводиться. Переводиться при тому не шляхом здійснення рецептів, які би негували ті основи, на яких збудована до-воєнна європейська культура, а шляхом пристосування їх до нових змінених по-воєнних обставин. Всі факти промовляють за те, що Європа знайде вихід з сучасної кризи шляхом органічного розвитку, що всі проповіді і заклики нових месій з Риму і Москви, які хочуть розірвати цей процес органічного розвитку, лишаться там лише випадковим епізодом, що має підрядне значіння. Бо занадто сильний в Західній Європі дух органічності, занадто міцні там існують традиції давньої культури, занадто великі її надбання.

Само собою, при розмірах сучасної кризи неминучими являються певні ухилення, певні збочення на магівці, які частково захоплюють також і молодь; проте не це характеризує західно-європейське життя; блудні огни фашизму і комунізму там є тільки дрібними епізодами, а не концепціями світового значіння, як то видається де-кому з наших публіцистів, що мислять східно-європейськими категоріями. Тим-то від всіх конструкцій, від всіх установок, які певні групи і певні люде проголошують за конструкції і установки молодого покоління, Європоу тхне дуже мало. Вони зродилися передовсім на ґрунті нашої рідної некультурности, оздбленої і посиленої російсько-польськими впливами.

* * *

Типовою російською прикметою в цілій установці тої групи, яка хоче хоч і з малими підставами, уважати себе речником молодой генерации, є

проголошення розриву з усіма традиціями батьків, вічне повторення фраз про банкрутство старшого громадянства. Це є те саме твердження, яке на протязі десятків років одмінювали всі ідеологи молоді у росіян; те саме твердження, яке знайшло свою поетичну формуліровку у Некрасова в його «Песне Ерьомушке» з її закликком: «Будь смѣлѣе, силу новую благородныхъ юныхъ дней въ форму старую, готовую необдуманно не лей!»

Ці установки і цей ісход для росіян при відсутності глибших традицій у їхній культурі, вірніше сказати при їхній некультурності, були цілком зрозумілі; при цій відсутності традицій могли вирости російська базарщина і писаревщина, ідейну спадщину якої можна простежити в російському ідеологічному житті аж до наших часів. Але чи є якась підстава поновлювати традиції «Песні Ерьомушке» для української ідеологічної групи, особливо для тої групи, яка хоче бути речником молоді і яка заявляє, що вона орієнтується на Захід. Очевидно, жадних. Бо це російське «отрицаніє» і «отказ от наследства» є цілком чуже і дике для духу західно-європейської культури. І тільки тим хинським муром, яким ми одгороджені від західно-європейської культури, можна пояснити, що українські переспіви російських старих мотивів промєвляють до серця частині нашої молоді.

Само собою, нашим сучасним дорібком в обсягу як культури, так і політики, всім тим, що є досюгочасним результатом праці старшого громадянства, задоволенням бути трудно. Це все є лише початки, лише перші етапи на шляху до «ідбудови української держави, до перетворення українців в культурну західно-європейську націю. Все це потрібує мольозальних зусиль цілих шерегів нових культурних, активних працівників. Але потрібує працівників західно-європейського типу з їх енергією і робочою дисципліною, з їх умінням використувати існуючі цінності, а не російських «отрицателей» з їх словесним максималізмом і повною безпорадністю перед реальним життям.

А в концепціях і установках тої групи, яка хоче бути речником молоді, аж занадто виразно почувається «русскій дух», надто гостро «Русью пахнет».

* * *

Не зважаючи на всі хіби, на всі негативні моменти в нашому сучасному житті, все-таки думаємо ми, що має наше громадянство досить витривалості і досить сил для того, щоб перетравити ті негативні впливи, які можуть виникнути в результаті ферменту серед певної частини нашої молоді.

Треба здавати собі справу ясно і виразно перш за все з того, що справжнє життя цілої молоді зовсім не вичерпується тим, що говорить про себе та її частина, яка претендує на репрезентацію цілого її загалу. Через те не треба малювати становища в той спосіб, що ціла молодь стоїть в конфлікті з старшим громадянством. Нитки, що в'яжуть молодь зі старшим громадянством, навіть ту її частину, що вважає себе ворожою до нього, існують. Треба їх збільшувати і скріпляти. З другого боку, оскільки основною причиною ферменту серед молоді є наша ізоляція від Заходу, треба вживати всіх зусиль, щоб цю ізоляцію, оскільки це є в наших силах і можливість, перебороти і зменшити. Чим більші будуть в нашому житті впливи західно-європейської культури, чим більше наша молодь перейметься її духом, тим меншим буде коло тієї молоді, яка підпадає шкідливим впливам тих, що, виступають як її речники. Тим більше буде шансів, що спекуляція іменем молоді, якою досить часто являються теперішні виступи в імені молоді, стратить під собою всякий ґрунт і основу, не буде мати жадних можливостей.

В. С.

З міжнароднього життя

Германська криза. — Подорожі міністрів і Лондонська конференція. — Пруський п'єсцит.

Як правило, влітку — приблизно на протязі місяців липня та серпня — всяка політика, в тому числі й міжнародня, неначе-то замирає. Парламенти мають повні ферії, голови держав перебувають у літніх резиденціях, міністри спочивають десь на селі або на курорті — в залежності від смаку чи від стану здоров'я —, а журналісти, не знаючи, що їм робити, аби заповнити газетні шпальти, вигадують всякі нестворенні речі, зачинаючи від дитини з трьома головами те-що.

Але трапляються з того правила й винятки, коли мертвий сезон оживає і на політичному обрії громадається грізні хмари, гуде грім і блискавки горять, а в людських серцях встає передчуття великих подій, — несподіваних і страшних, добрих чи лихих, — хто знає... Такий виняток пережила стара Європа влітку року 1914, коли мертвий сезон перетворився у велику війну. Щось подібного переживає й нова Європа зараз.

Не хочемо тим вказати, що поточне літо закінчиться в той самий спосіб, як закінчилося літо року 1914. Історія ніколи цілком не повторюється, — навіть тоді, коли назверх події здаються майже тотожними. Хочемо тим лише зазначити, що на сьогодні елементи європейської небезпеки значно більші за ті, що були сімнадцять літ тому назад, бо-ж тоді таки тодішня політична структура окремих держав і цілого міжнароднього світу була куди міцнішою за сучасну, і куди трудніше було поламати її. Тоді для того потрібно було чотирьох літ всесвітньої збройної боротьби, кількох великих і малих революцій, розпаду трьох великих держав і так інше. Тепер, аби поставити до гори ногами, скажімо, середню, південну й східну Європу, мабуть таки досить якихось двох-трьох місяців, коли не тижнів. Цю обставину європейські політики дуже добре розуміють, а ті, що не розуміли її й досі, зрозуміли її за час «мертвого сезону» поточного літа.

* * *

У центрі уваги й подій весь час стояла, стоїть і зараз германська економічна криза. Про неї не раз доводилося говорити на цьому місці, бо стала вона явищем тяглим і многозначним, і хто знає, який і коли буде кінець її.

Як відомо не одна Германія живе зараз в умовах важкого економічного й фінансового становища. За останній рік-два економічна криза поширилася майже на цілий світ, тягнучи за собою бездохідність індустріяльних підприємств і безробіття, обтяження населення податками і зниження життєвого рівня широких народніх верств, — особливо селянських і середніх, — млявість торговельно-промислового обороту й колосальні державні дефіцити. Не минула та криза й таких фінансово-економічних велетнів, як Англія та Сполучені Штати. І немає в тому нічого дивного, що нависла вона чорною хмарою і над сучасною Німеччиною.

Здавалося-б, в тому факті ще не мало б бути нічого такого, що загрожувало б Європі й цілому комплексові міжнародніх політичних взаємовідносин. Од кризи страждають усі, — чому не постраждати й Германії. Вилікуються від неї другі країни, — одновитється одночасно з ним і економічно здоров'я Німеччини. Але справа стоїть инакше. Втої час, як в інших державах питання кризи ставиться і по змозі вирішується в межах фінансово-економічних заходів, не переходячи майже до площини політики, в Германії криза її сповнила собою цілий обсяг політичного обороту в країні, перекинувшись далеко й по-за германські кордони. За

час поточного «мертвого сезону» ця власність Германської кризи виявилася з особливою силою.

Причина того явища чисто психологічна. Маємо справу з фактом масової психології, масового переконання, що своєю стихійною силою жене всі події в тому напрямку, який може й зовсім невідповідає дійсному стану річей, до того кінця, що може бути впрост загибельним, і то не для однієї лише Германії. Як здається, можна констатувати, наче-то німці масово переконані в тому, що ті економічні труднощі, які випали зараз на їх долю, залежать не від методів їх господарки і не від світової кон'юнктури, одинакової для всіх, а виключно від того, що вони позбавлені колоній, що полякам оддано так званий коридор, що їм заборонено мати велику армію й велику флоту, що платять вони воєнну контрибуцію, що їх примушено було підписати Версальський договір, одно слово, від того, що вони програли війну. Звідси й ліни, а саме ревізія мирових договорів та повернення Германії того «місяця під сонцем», до якого доробилася вона вона перед нещасною для неї великою війною.

Інших ліків, на думку німців, нема і бути не може. Марно висококомпетентні люде, в тім числі і де-хто із німців, вказували, що економічно війна однаково тяжко відбилася і на переможених і на переможцях, а на останніх де в чому може й сильніше. Даремне доводили цифрами й витягами з державних бюджетів, що серед великих держав Германія розплачується за війну найдешевше, бо Франція на те саме видає вдвічі, а Англія навіть втричі більше за Німеччину. Нічого не говорить німцям і той факт, що економічна криза — явище загальне й неминуче, що не уникли від того й ті держави, які в час війни зоставалися нейтральними, що борються з тим лихом зараз усі, не шукаючи для того ліквідації площини міжнародної політики.

Особливо б доказними для німців мали бути приклади затяжної економічної кризи в Англії, раптово-катастрофальної в Сполучених Штатах і класичний перебіг французької кризи з року 1926. Бо-ж таки ця країна, що тоді, як сьогодні Германія, здавалося, уже загибала, стоючи однією ногою над фінансовим проваллям, проте силою національної волі й енергії, без плачу й без жалів, не простягаючи ні до кого своєї руки, сама виправила своє господарство на протязі якогось року, зробила його зразковим для інших держав і таким твердим, що єдине воно стоїть майже ненадшерблене й зараз, в час найвищої хвилі світової кризи.

Але як раз цей останній приклад викликає у німців найменшу охоту придивитися до нього. А це виключно тому, що своє, вказане вище, переконання вони, так мовити, персоніфікували, вину за цілу свою біду покладаючи на Францію. Чому власне тільки на Францію, — пояснити трудно. Явна річ, переможений не має підстави бути закоханим у свого переможця. Але-ж не сама Франція перемогла Германію, не вона одна приклала рук до політичного знесилення, такого характерного для після-воєнної Німеччини. За часів війни німці здавали собі в тому звіт, ненавиділи вони тоді найбільше англійців, навіть склали були проти них спеціальну молитву, яка зачиналася словами: «Gott, strafe England», (Боже, скарай Англію), та яку кожен німець мав читати що-ранку й що-вечора. На другому місці за англійцями стояли італійці, для яких німці не могли навіть знайти відповідних презирливих слів, пам'ятаючи, що ті тридцять літ були з ними в союзі, а за часів війни перекинулися до Антанти. Але все те забулося і за недовгий навіть час. Залишалася сама пекуча ненависть до Франції.

Майбуть тут таки грають свою роль з одного боку історичні спогади, а з другого сучасне порівняння. Минуле говорить середньому німцеві про зниження Германії за наполеонівських часів і блискучий реванш за нього в роках 1870-1871, притьмарений і знищений наслідками великої війни. Сучасне йому вказує на те, що Франція грає першорядну роль політичну на європейському континенті, а по часті й в цілому світі, а Германія про ту роль може на довгий час лише невдало мріяти; що Франція відтворила свою колишню економічну силу, управляється навіть за світової кризи,

а Германія того зробити не може, а за допомогою мусить звертатися до тієї-ж самої ненависної Франції. Якогось доброго настрою такі відчуження безперечно викликати не можуть.

* * *

Міжнародний перебіг германської кризи мав такі лінії. На порядок денний стала вона по-за Германією — на відомому побаченні англійських та німецьких міністрів у Черксі, яке відбулося минулого 6-го червня Германські міністри зробили там доклад про становище своєї країни, маючи його в найчорніших барвах. Вони, мовляв, стоять перед революцією, яка в першу чергу своїм наслідком матиме припинення виплати репараційних боргів Германії. Аби тому запобігти, треба, щоб заінтересовані держави самі відмовилися від боргів.

Англійські міністри пристали до тої думки, але самі вони зробити не могли нічого, бо все, що дістає Англія та інші держави від Германії в рахунок воєнного боргу, йде негайно до Америки. Звернулися тоді до самої Америки. І Гувер, схвильований і наляканий лихими перспективами, зробив відомий благородний жест, запропонувавши всім державам припинити на один рік всякі міжнародні платіжі, які повстали в наслідок великої війни. Після певного вагання всі держави погодилися, і німці дістали таким чином коло двох мільярдів золотих марок льготних грошей на свої внутрішні витрати, зв'язані з кризою.

У Лондоні та Вашингтоні ждали від цього факту найліпших наслідків, у Франції ставилися скептично.

Виявилось, що рація була за Парижем. Льготні мільярди зникли кудись без сліду, і через якихось два-три тижні після того германський державний банк стояв уже на порозі нової інфляції, а приватні наймисливіші банки мусіли на завжди чи на певний час припинити свої операції за відсутністю готівки. Чужі й свої капітали стали масово утікати з Германії. Країні загрожувало повне банкрутство.

За цих трудних днів головний директор германського державного банку з доручення свого уряду літерально літав на аеропланах—до Базелю, Парижу та Лондону, шукаючи по світі нових грошей і нових кредитів та відкладаючи одночасно на майбутнє платіжі по старих зобов'язаннях. А германський уряд в той самий час взявся до драконових внутрішніх заходів, аби припинити втечу за кордон капіталів та якомось поповнити державну скарбницю. Усе оте дало певні наслідки. Кризи не було залагоджено, але було затримано подекуди дальший розвиток, чи краще сказати, було притамовано найгірші вияви її.

За час того літання й тих заходів означився яскраво й міжнародний бік тієї справи. З самого початку стало ясно, що ні одклад репараційних платіжів, ні краткотермінові кредити, хоч би й були всні на сотні мільйонів золотих марок, радикальної допомоги не дадуть. Потрібна для того довголітня багатомільярдова позика. Такої позики шукали німці в Базелі, Лондоні та Вашингтоні і дізналися, що без згоди Франції дістати її вони не можуть. Довелося їм за допомогою їхати таки спеціально до Парижу.

Побачення французьких та німецьких міністрів мало подекуди драматичний характер, хоч офіційні звідомлення про це, звісно, зовсім мовчать. Зустрілося їх четверо: два прем'єри — Лаваль та Брюнінг, та два міністри закордонних справ Бріан та Курціус. Справу цілу, як здається, вели однак лише два перші, і були вони на цей раз справжніми представниками своїх народів. З французького боку виявлено було охоту повну зорганізувати потрібну німцям велику позичку, але на певних умовах чисто політичного характеру, бо не може і не сміє Франція давати свої гроші державі, яка веде й вестиме ворожу їй міжнародну політику. Конкретно, як повідомлено в пресі, умови ті зводилися начеб-то до: 1) одмовлення від злуки з Австрією, 2) одмовлення від дальшого будування крейсерів, 3) роспуск «Стадевого Шолому» та боротьба з комуністами й гітлеровцями. На ці умови Лаваль Брюнінг неначеб-то не тільки відповів негативно, але й запропо-

нував — ще з свого боку, аби Франція погодилася на поворот Німеччині польського коридору, що могло б стати підкладом для добросусідських франко-германських взаємовідносин в майбутньому. Як переказує «Journal de Genève», Лаваль, відповідаючи, проминув цю останню пропозицію, нащо-то він її впрост і не чув, і на цьому франко-германські пересправи і стали.

До Парижу німці їздили, як згадеться, з ініціативи Мак-Дональда, який згідно своїй звичці, влаштуючи для залагодження цілої справи конференцію в Лондоні під своїм головуванням, хотів, щоб практичне погодження настало ще перед тим. Після паризьких пересправ ця конференція стала властиво непотрібною вона, все-ж таки відбулася через два дні після безпосередніх франко-германських пересправ. Конференція та скінчилася тим, що ще раз констатовано було такі речі: 1) всі держави вважають, що Германія мусять дістати велику позику; 2) грошей з них ніхто не має, крім Франції; 3) Франція готова дати ту позику, але вимагає певних політичних гарантій; 4) Германія готова ту позику взяти, але політичних гарантій давати не хоче.

Такий результат лондонської конференції припинив, майбуть таки на довший час, спроби поладання германської кризи міжнароднім шляхом, але не припинив він зв'язаних з нею міжнародніх виявів. Ними були дві подорожі, що йшли вслід одна по одній: Мак-Дональда та Гендерсона до Берліну, і Брюнінга та Курціуса в Рим — до Мусоліні. Подорожі ті не мали якої будь реальної цілі; натомість вони мали характер наявних маніфестацій проти становища, яке зайняла Франція що-до германської кризи. Ми, мовляв, готові на все, але Франція того не хоче, а тому нехай падає на неї вина, коли щось лихого станеться в Європі. Так означилася вже сьогодні та політична позиція, яку майбуть займуть певні великі європейські держави, коли в Європі справді таки щось лихого розпочнеться. Правда, як противагу вказаним подорожам з німецького боку заповіджено ще одну, а саме поїздку до Берліну французьких міністрів, їх уже туди й запрошено. Але вони не дуже спішається, вимовляючись всячиною. І поки-що можливість цього факту висить по-перше, у повітрі, а по друге, коли б та подорож і відбулася, того, що вже сталося, не псвернути назад.

* * *

Тим часом, поки робилися оті міжнародні заходи, велися оті пересправи, в самій Германії йшла важлива боротьба, наслідки якої могли поставити на денний порядок справу внутрішньої революції та міжнародніх жорстоких конфліктів. Це так званий пруський плебісцит.

Справа така. Як відомо, на загальних виборах до германського імперського парламенту колосального успіху досягли ганенкрейцери, трохи меншого — комуністи. Постраждав од того головним чином буржуазний демократичний центр, що складається з кількох менших партій; надщерблені вийшли також соціал-демократи, і лише католицька патртія — центр — заховала свої позиції, навіть де-що прибала. З виборів вийшов рейхстаг, в якому уряд не міг знайти собі більшости, з яких би партій ту більшість не складати. З того становища вийшли таким способом. Уряд став правити державою без парламенту. Президент видавав відповідні декрети, які входили в життя і ставали законом, і лише потім, при відповідних умовах, скликали на короткий час парламент, якому доводилося фактично приймати до відома все те, що було зроблено без нього.

Такий спосіб урядування можливий був тому, що на чолі уряду стоїть представник міцного, дисциплінованого католицького центру, який користується з одного боку неприкритим довір'ям авторитетного в Германії президента Гінденбурга, а з другого тихою, але сталою підтримкою могутньої і також дисциплінованої соціал-демократичної партії. Цей дописить таки неприродній союз маршала часів Вільгельма II і соціалістів був і єсть поки-що й зараз для Германії достатнім забором проти внутріш-

ніх катастроф та зовнішніх авантур. Матеріальну, так мовити, силу давала йому Прусія, в якій в однину від інших складових частин Германії, на протязі останніх десяти літ у влади стоїть одна і та сама коаліція з демократів, з католицького центру та з соціалістів, з останніми на чолі. А Прусія, як відомо, дає тон цілому германському життю. По-перше тому, що вона з давнього ще часу блискуче організована, а по друге тому, що вона найбільша держава германської федерації, бо належить до неї дві третини цілого німецького населення.

На Прусію й спрямовано було за останній час удари крайніх германських партій, зправа й зліва. Не маючи змоги зробити що-будь своїми силами в сучасному пруському ландтазі, де уряд має сконсолідовану більшість, гаєнкрейцери поставили питання про його дочасний роспуск. Ландтаг пропозицію їх відкинув. Тоді гітлеровці зібрали відповідну кількість підписів під вимогою поставити цю справу на народній плебісцит. І плебісцит той згідно з законом був організований пруським урядом.

Одбувся він минулого 9-го серпня. Аж доки не був зроблений підрахунок поданих голосів, не можна було передбачити, чим уся та справа скінчиться. Самі гаєнкрейцери, звичайно, не могли б зібрати потрібних для них 50 відс. всіх правних виборних голосів, але майже на передодні плебісциту частина буржуазних партій одкрито перейшла на їх сторону, а комуністи, які спочатку стояли проти гітлерівців, дістали з Москви наказ змінити фронт і голосувати за гаєнкрейцерами. Зусилля крайніх партій не дали, однак, бажаного для них результату. Ініціативу гаєнкрейцерів було одкинуто, бо зібрала вона не 50 відс., а всього тільки 37, 5 відс. правних виборних голосів у Прусії.

Такий вислідок пруського плебісциту майже у всій Європі зустріли з неприкритою радістю. Радість та має, однак, скоріше негативні причини, ніж позитивні. Безперечно, плюс од того єсть, бо перемога гаєнкрейцерів означала б не що инше, як негайний початок катастрофальних подій в Германії, а за нею майбуть і по-за її кордонами. Але чи стали таки ті події неможливими в більше-менше близькому майбутньому? До такого твердження треба поставитися з великим застереженням. Що вказав собою пруський плебісцит? Переводячи з процентів на цифри, необхідно підкреслити такий факт; у самій Прусії зареєстровано на сьогодні 9. 7 0 0 . 0 0 0 а к т и в н и х л ю д е й, які хочуть скинути сучасний германський уряд і розпочати авантурну міжнародню політику, не спиняючися навіть перед революцією і перед війною.

Невдача гаєнкрейцерів на пруському плебісциті нічого не зробила для поліпшення сучасного германського та міжнароднього становища, але вона дає трохи передихнути і Європі і Германії. Як використає цю передишку Европа, на сьогодні ще не видно. Натомість уже начеб-то закреслюється те, які висновки робить з того германський уряд. В час, коли писані ці рядки, з'явилися в пресі чутки, що маршал Гінденбург посварився з німецькими соціал-демократами і все через отой улюблений ним «Сталевий Шолом»; що канцлер Брюнінг, який ніколи не був закоханий у соціалістів, задумав начеб-то остаточно з ними порвати, і за згодою своєї партії католицького центру — шукає погодження з гаєнкрейцерами. Перед Гітлером немов-би одчиняються легальні можливості вступу до влади. Не будемо передчасно вгадувати, що з того вийде і чи вийде що та як на те реагуватиме Европа.

Observator.

З діяльності уряду У. Н. Р.

Цього літа військовий міністр генерального штабу генерал-хорунжий В. Сальський одбув подорож до Румунії та Болгарії.

Головною метою подорожі п. міністра було ознайомлення з становищем української організованої еміграції в тих країнах. В центрах найбільшого скупчення наших людей генерал Сальський виголосив низку викладів про діяльність уряду УНР, звертаючи особливу увагу на сьогочасну ситуацію на Україні, окупованій Москвою.

Хроніка.

З життя укр. еміграції.

У Франції.

— З життя Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі. Від місяця липня Бібліотека дістала різних дарів книгами та іншими матеріалами від таких осіб: 1. M-me Perdrizet (Париж) — 32 кн. 2. Пані М. Липовецька (Італія) — 6 кн. 3. К. Шербаченко (Париж) — 4 кн. та 19 чч. журн. 4. Пані З. Мірна (Прага) — 27 чч. журн. 5. Інж. Л. Биківський (Варшава) — 14 кн. та 63 чч. журналів. 6. З Подєбрад (в Чехії) одержано три посилки книг, зібрані п. представником В. Королевим та О. Козловським, серед яких коло ста книг драматичних творів від п. Ф. Гай-Гаєвського, всього книг — 191, журн. і газет — 220, плакатів та афіш — 9 і 1 пакет газ. вирізок. 7. Дм. Савкевич (Ліон) — 4 кн. 8. П. Масебрюк (Париж) — 2 кн. 9. Др. М. П. Левицький (Луцьк) — 7 кн. 10. Представників Б-ки в Берліні, М. Антонович — 73 кн. 11. Сотн. М. Забелло з Царгороду — 2 фото та газети. 12. П. Хмельюк (Париж) три кн. своїх творів. 13. П. Матієнко (Париж) 18 різних документів з часів 1918-19 рр., 14. Інж. Ю. Яковлів (Бельгія) — 8 кн. та 100 листівок Укр. Відділу в Музеї в Брюсселі. 15. Представник Б-ки — Т-во Прихильників книги в Празі надіслало пакет книг з дарунками від: проф. С. Сірополка — 16 кн., доц. О. Гайменівського — 1 кн., проф. Р. Лісовського — 2 кн. А. Зубенка — 8 кн. та 4 чч. журн. 20. Француз, п. Ласоур передав 7 кн. та 11 чч. журналів. 21. П. С. Качура (Париж) — 1 кн. 22. п. Яворський (St. Denis) — 9 різних фото з життя еміграції 23. П. І. Вереха — прекрасно зроблений малюнок дівчини (виріб на шклі). 24. П. І. Мартинюк —

1 документ. 25. П. І. Варнак — Вонарха (Діжон) — 4 фотографії, 10 листівок та 1 документ. 26. В. Коваль (Прага) — 1 фото. 27. Інж. Л. Биківський (Варшава) — 30 кн. 5 чч. журн. та 2 мапи.

Всього одержано книг — 389, журн. і газет — 349, фото й мал. — 17, докум. — 20 та інше — 122.

Всім жертводавцям та прихильникам Рада Бібліотеки висловлює свою правдиву й ширю подяку.

За місяць липень і половину серпня Бібліотека дістала пожертви грошима від таких осіб та організацій: 1. Полк. Дубовий (Франція) — 16 фр. 2. Укр. Громада в Cannes la Voca (Франція) — 70 фр., збірка п. Конникова на лист ч. 485. 3. Проф. О. Я. Шульгина (Париж) — 50 фр. 4. П.-о. Білонь (Америка) — 20 фр. 5. Л. Биківський (Варшава) — 5 фр. 6. Т-во Прихильників Книги (Прага) збірка на лист ч. 431-2 кор. ч. 50 7. Укр. Громада в Dives s-m (Франція) — 40 фр., збірка п. Скоблика на лист ч. 499. 8. В. М. Бунакова - Хототівського (Ченстохова) — 15 фр. 9. Відділ УЦК в Озерах (Польща) — 10 зл. 90 гр. 10. Зібрано п. Болеславом Тихаласом в Кракові — 58.07 зл. 11. УЦК у Варшаві — 11 фр. 12. Др. М. П. Левицький (Луцьк) — 30.60 фр. 13. Є. Онацький (Рим) — 260 фр. збірка на лист ч. 409.. 14. Інж. В. Прохода (Подєбради) збірка на листи чч. 420 і 421-408.70 кор. ч. 15 фр. Смерж (Франція) — 10 фр. 16. Укр. Національна Рада в Бельгії — 93.60 фр. фр. на лист ч. 480. 17. І. Драбатий (Берлін) — 3 фр. 18. Через Представника Б-ки в Омекурі п. Іванищенка — 110 фр., збірка на лист ч. 441 ч. 19. П. Ів. Радченко (Париж) — 115 фр. 20. Пані Любов Богацька (з Острога) — 65.70 фр., збірка на лист ч. 331. 21. На лист ч. 382, покладений в читальні Бібліотеки, — 92.95 фр. 22. Укр.

Громада в Мельнику (ЧСР)—50 кч. збірка п. В. Королева на лист ч. 423. 23. Від п. Аврама Шкарбуна за подаровані ним вступні квитки на Колоніальну виставу виручено 25 фр.. 24. Т-во «Просвіта ім. С. Петлюри» в Журжі (Румунія)—116.50 фр. 25. Через Представника Б-ки в Чернівцях п. Антончука — 357 фр. 26. П. Інженір Юрій Яковлів з Бельгії перевів збірку пожертв на Бібліотеку серед своїх знайомих бельгійців, яка дала 127.57 фр. З приємністю відмічаємо цей останній факт тим більше, що п. Яковлів заснував там і товариство під назвою: Les amis de l'Ukraine et les amitiés Belgo-Ukrainiennes.

Всім жертводавцям Рада Бібліотеки складає свою щирю й глибоку подяку.

До цього часу надійшло збірок в році 1931 — 10.247 фр.

— Чужоземні гості в Бібліотеці ім. С. Петлюри. Українську Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі одвідала група студентів - орієнталістів з Варшави, до складу якої входили представники польської та грузинської академічної молоді. Молоді гості чужеземні з великим інтересом обдивлялися колекції нам'яти С. Петлюри да знайомилися з життям і діяльністю української культурної установи у французькій столиці.

Вони-ж поклали на могилу С. Петлюри вінок з живих квітів.

— В Шалеті Українська Недільна Школа силами учнів влаштувала 15 серпня в помешканні Громади вечірниць. Чистий прибуток з вечірниць призначено на влаштування шкільної бібліотеки.

— Громада в Біянкурі готує на 3. X спектакль-баль. Силами громадян виставлено буде певно «На перші гулі» та ще якась п'єса. Подобиці подано буде незабаром в пресі та афішах.

В Польщі

Загальні збори Українського Воєнно-Історичного Товари-

ства відбулися 14 серпня 1931 року, о годині 10 ранку в Українській Станиці при м. Каліші з наступним порядком денним:

1. Відкриття зборів.
2. Обрання Президії Зборів.
3. Звіт з діяльності Управи Товариства.
4. Звіт Скарбника.
5. Дебати по звітах.
6. План діяльності Товариства.
7. Статутіві справи.
8. Вибори Управи Товариства і Ревізійної Комісії.
9. Вільні внески.

— З'їзд Запорозців. Наказом по першій Запорозькій дивізії ч. 7-31 від 2 червня на 30 вересня та 1 жовтня призначено делегатський з'їзд Запорозців в Українській Станиці при м. Каліші для затвердження статуту Т-ва Запорозців та відзнаки.

В Чехії

— 2-ий Український Науковий З'їзд у Празі. Обрана Українським Академічним Комітетом Організаційна Комісія для скликання 2-го Українського Наукового З'їзду в Празі цим подає до відома такі загальні постанови:

2-ий Український Науковий З'їзд за кордоном скликається по постанові Українського Академічного Комітету. Цей З'їзд має відбутися в Празі, в днях 15-19 грудня 1931 року.

15-го грудня, у вівторок, відбудеться урочисте відкриття З'їзду; після цього будуть улаштовані товариські сходини його членів.

16, 17 та 18-го грудня відбуватимуться наукові засідання. Засідання 2-го Українського Наукового З'їзду поділятимуться на а) спільні засідання всіх Секцій і Підсекцій і б) Засідання окремих Секцій і Підсекцій. Для спільних засідань призначаються доклади, в яких буде подано огляд і підсумки праці української еміграції за останніх 10 років у різних галузях наук. На засіданнях Секцій та Підсекцій будуть читатися доклади на різні теми, наперед предложені докладчиками й прийняті для З'їзду, та переведені дискусії.

19-го грудня відбудуться за-

Гальні збори всіх Секцій та Підсекцій і закриття З'їзду; в разі потреби закриття З'їзду буде перенесене на неділю, 20-го грудня.

Детальний розклад праць на З'їзді буде вироблений пізніше й разом із статутом буде розісланий усім членам З'їзду.

Наукова праця З'їзду доконуватиметься в його Секціях та Підсекціях. 2-ий Український Науковий З'їзд буде поділятися на такі Секції та Підсекції:

I. Історично-Філологічна Секція (Голова — Проф. др. Олександр Колесса).

1) Історична Підсекція (Голова — Проф. Дмитро Дорошенко).

2) Філологічна Підсекція (Голова — Проф. др. Василь Сімович)

3) Філософічно - Педагогічна Підсекція (Голова — Проф. Степан Сірополко).

4) Підсекція Археології та Історії Мистецтва (Голова — Проф. Вадим Щербаківський).

II. Правничо - Економічна Секція (Голова буде обраний пізніше).

1) Правничо - Соціологічна Підсекція (Голова буде обраний пізніше).

2) Економічно - Кооперативна Підсекція (Голова — Проф. Сергій Бородаєвський).

III. Природничо - Медична Секція (Голова буде обраний пізніше).

1) Природнича Підсекція (Голова — Проф. Володимир Чередіїв)

2) Медична Підсекція (Голова — Проф. др. Борис Матюшенко).

IV. Технично - Математична Секція (Голова — Проф. Володимир Чередіїв).

1) Агрономично - Лісова Підсекція (Голова — Проф. Іродион Шереметинський).

2) Будівничо - Технологічна Підсекція (Голова — Проф. Леонід Грабина).

3) Математична Підсекція (Голова — Доц. др. Федір Гула).

Організаційна Комісія просить усіх, що бажають стати членами 2-го Українського Наукового З'їзду, зголошуватися негайно до Організаційної Комісії, надсилаючи заповнену анкету, формуляр якої додається. Зголошен-

ня докладів для З'їзду приймаються лише до 15-го жовтня ц. р.

Всіх, що перебувають по-за межами Чехословаччини й бажають узяти персональну участь у З'їзді, просимо зголошуватися не пізніше 1-го жовтня, щоб Організаційна Комісія мала можливість завчасу подбати про уділення віз, підготовку помешкань і т. п.

Ті члени З'їзду, що не матимуть можливості прибути на З'їзд персонально, можуть вислати до Організаційної Комісії свої доклади (переписані на машині); надіслані доклади будуть зачитані на З'їзді у відповідних Секціях та Підсекціях.

Членська вкладка для членів З'їзду установа в розмірі 50. — Кч.; членська вкладка має бути зложена до початку З'їзду.

В усіх справах 2-го Українського Наукового З'їзду просимо звертатися до Організаційної Комісії на її адресу: Praha II, Stepanska ul. 49-II, Kancelar Ukrajinske University.

За Організаційну Комісію 2-го Українського Наукового З'їзду в Празі

Степан Смаль-Стоцький, Голова

Симон Наріжний, Секретар.

В Празі, дня 30 червня 1931 року

Організаційна Комісія 2-го Українського Наукового З'їзду в Празі має на меті видати для членів З'їзду бібліографію наукових праць українських емігрантів за останнє десятиліття. Утворена для цього спеціальна Виставочно - Бібліографічна Комісія дістала завдання зібрати матеріал, потрібний для такого видання, та влаштувати на час З'їзду виставку українських наукових праць, що появились в світ протягом останніх десяти років.

Пристаючи до виконання цього завдання, Виставочно - Бібліографічна Підкомісія звертається з ласкавим проханням подати їй не пізніше 15.IX 1931 ц. р. бібліографічні відомості про наукові публікації протягом зазначеного часу; ці відомості просимо подавати на окремих картках. Картка, розміром 12,5 × 7,5 см.

заповнюється так: прізвище автора, його ім'я, рік видання, назва книжки чи відбитки, місце видання, назва друкарні, розмір публікації в сантиметрах (височинь на ширину), кількість сторінок, кількість окремих малюнків та мап, ціна, назва збірника чи часопису, з якого є дана відбитка.

Бібліографічному опису підлягають лише книжки та ті відбитки, що вийшли зі своєю пагінацією або в складниці.

Разом з цим Підкомісія просить не відмовити надіслати їй для виставки відбитки публікацій.

Виставочно-Бібліографічна Підкомісія:

Ст. Сірополко, П. Зелено,
Голова Секретар.

Прага, дня 30 червня 1931 року.

— З життя української еміграції в Чехословаччині. Товариство Самопоміч українських емігрантів у північно-східній Чехії в Градці Кральовім провадить під головуванням інж. Петра Петренка жваву національно-культурну працю. 5 липня воно скликало у Градці Кральовім з'їзд українців - емігрантів з північно-східньої Чехії. Головною темою нарад була справа організації еміграції. Після з'їзду відбувся похід на мійське кладовище, де вшановано пам'ять покійного голови товариства «Самопоміч українських емігрантів в Градці Кральовім» старшини УГА Михайла Брошка. На його могилу покладено гарний вінок. При тій нагоді покладено тако-ж вінок з жовто - блакитними стрічками на гріб незнаного воїна.

12 липня Т-во в особі свого голови інж. П. Петренка взяло участь в одкрытті пам'ятника на могилі бл. пам. полковника М. Фролова в Літомишлі. На пам'ятник покладено квіти.

— Сінбора Млада Липовецька прохає надсилати кореспонденцію на нову адресу: Via Rosta 6, Torino, Italia.

— На увагу безробіт-

ним. На заводі, який будує залізничні вагони «Entreprises Industrielles Charantaises» коло La Rochelle (Ch. - Inf.) мається потреба в звичайних робітниках (manoeuvre). Платня 3 фр. 50 с. на годину. Коло заводу готель і ресторан.

— Розшукують. Головна Управа Українського Центрального Комітету в Польщі просить повідомити про адреси нижчезначених осіб: 1) Сидорова Костянтина, інваліда. 2) Кушніренка Максима, помішника геометра. 3) Хорунжого Трапезника Федора, розшукує рідня. 4) Васильєва Тимофія (батько Іван і мати Настасія), з Херсонщини, розшукує сестра. 5) Козака Куровського Миколи, розшукує брат Сергій. — Петра Подільського розшукує Товариство Запорожців.

Бібліографія

Федір Савченко. Заборона українства 1876 року. До історії громадських рухів на Україні 1860-1870-х рр. Всеукраїнська Академія Наук. Харків-Київ.

1930. 415 стор. 4 карб. 50 коп.

Авторові названої праці пощастило в різних архивах Ленінграду, Москви та Києва розшукати дуже цінні документи й матеріяли, які освітлюють три важливі події в історії українського руху 70-х років минулого століття, а саме 1) закриття Південно - Західнього Відділу Російського Географічного Товариства в Києві, 2) заборону газети «Київській Телеграф», який з 1-го січня 1875 року протягом семи місяців був у руках членів «Старої Громади» та 3) заборону всієї української книжкової продукції крім історичних пам'ятників і творів красного письменства, але з тим, щоб при друкуванні їх додержувалася обще - русская орфографія» (таємний наказ 18 травня 1876 рр., виданий царем Олександром II в Емсі).

Особливу увагу присвятив автор історії, життю та науковій діяльності Південно-Західнього

Відділу Рос. Геогр. Т-ва в Києві. Тут знаходимо докладні відомості про заснування відділу, про його особовий склад, про доповіді, які були оголошені на засіданнях Відділу, про найважливіші праці, які перевів Відділ (Київський одноденний перепис, Археологічний з'їзд 1876 р. у Києві, видавня «Записок» Відділу й т. ин.).

Підводячи підсумок тій науковій праці, яку перевів Відділ за час свого короткого існування, автор цілком слушно відносить пошану української безкомпромісної наукової роботи на час заснування Відділу, який протягом трьох років, на думку автора, набирає значіння справжньої Української Академії Наук. Національний характер праці Відділу був не до смаку ріжним україноцерам і в першу чергу «тайному советникові та явному донощикові» М. Юзефовичові (так охрестив його М. Драгоманів), який за допомогою своїх однодумців свідомо скерував свої обвинувачення проти керівників Відділу — М. Драгомановата п. Чубинського — в політичний бік.

Так повсталала «височайше» утворена комісія в справі українофільської пропаганди, до участі в якій комісії і був покликаний М. Юзефович. Він же й подав до цієї комісії записку: «О такъ называемомъ украинфильскомъ движеніи», що вперше в цілому видруковане в названій книжці.

Цікаво, що в пропозиції комісії про засоби для «пресѣченія украинофильства» не було згадки про потребу закриття Відділу, але цю думку відстоював в комісії М. Юзефович, а потім подав її в особистому листі до Потапова, який був разом з царем в Емсі. В наслідок такої інтервенції М. Юзефовича Олександр II відносно Відділу «соизволилъ», — як писав Потапов в листі до М. Юзефовича, — «собственноручно начертать резолюцію, согласно съ мнѣніемъ Вашего Превосходительства и моимъ».

Серед засобів для «пресѣченія» української пропаганди, крім закриття Відділу та заборони української книжкової продукції,

знаходимо тако-ж закриття російської газети «Київській Телеграфъ», «натомісць признання необхідности підтримати галицьку газету «Слово», що видається у ворожому до українофільства напрямку.

Нав'язуючись до цього пакту наказу, автор подає в своїй книжці історію газети «Київській Телеграфъ» за період співробітництва в ньому гуртка членів «Старої Громади», а також одгуки україножерських і реакційних кол на деякі статті «К. Т.»

Окремий пакт в тому-ж наказі уділено двом найактивнішим членам Відділу — М. Драгоманову та П. Чубинському, а саме наказується негайно вислати їх з краю, «какъ неисправимыхъ и положительно опасныхъ въ краѣ агитаторовъ».

Крім цих двох діячів у великій небезпечі були ще декільки членів Відділу, як, напри., останній голова Відділу проф. А. Антонович, якому «благодѣтели», — так писав він в листі до Б. Познанського з кінця 1876 року, — «не справляясь съ моимъ желаніемъ, хотѣли мнѣ доставить повышеніе по службѣ въ видѣ мѣста директора въ Вологдѣ».

Не можна не згадати тако-ж ще одного пакту (§ 8) наказу 1876 р., де дається розпорядження по Міністерству Освіти «звернути серіозну увагу на особистий склад учителів в шкільних округах — Київській, Харківській та Одеській, вимагаючи від кураторів цих округ поіменного списку вчителів з нотаткою про благодійність кожного що-до українофільських тенденцій, з тим, щоб занотованих, як неблагонадійних або сумнівних, — перепести до великоросійських губерній, а їх замінити особами, що народилися в цих губерніях».

Автор використав для своєї праці цікаву справу «Объ украинифилахъ и о доставленіи списковъ учителей въ Министерство Нар. Просв. съ отмѣтками противъ каждого о неблагонадежности», яку знайшов він в архіві б. кураторії Київської шкільної округи. Серед таких імен, як П. Жатецький-В. Науменко та інші, що вже тоді не крилися з своїм українофіль-

ством, знаходимо імена осіб, все українофільство яких полягало в тому, що кохалися в «малоросійських п'єсах», а один з них — Трохим Біленький, учитель Кам'янець - Подільської гімназії, завинив у тому, що «розмовляє з малоросійським акцентом». І все-ж ліберальний куратор Київської шкільної округи генерал Антонович, який під час візитації Кам'янець - Подільської гімназії не помітив у Т. Біленького ані краплі якихось українських тенденцій, не знайшов можливим залишити Т. Біленького в Кам'янці - Подільському, а запропонував зйому перевестися десь далі з краю. Як видкє з тої-ж справи, Т. Білень-

кого, за його згодою (?), було призначено до Баку.

Не стану тут наводити інших цікавих матеріалів з книжки Ф. Савченка, вкажу лише, що цінність цієї книжки полягає не тільки в тому, що автор подає в ній ґрунтовну історію тих трьох подій, які він обрав об'єктом свого дослідження, але й в тому, що в прилозі до своєї книжки автор навів безліч архивних матеріалів, до цього часу ще не оголошених в друку.

Кожен, хто цікавиться історією громадського руху 70-х років на В. Україні, не може оминати цієї надзвичайно цінної праці Ф. Савченка. Ст. С.

Зміст

Париж, неділя, 30 серпня 1931 року. — ст. 2. М. Л. Юнаків (матеріяли до життєпису) — ст. 3. Ст. Сірополко. 50-літній ювілей Т-ва «Рідна Школа» — ст. 10. О. Л. Шулгин. На політичні теми, II — ст. 15. З подорожі В. Сальського — ст. 19. Чурко. Конгрес СІАМАС'у в Празі — ст. 19. В. Прохода. Пам'яті полковника М. Фролова — ст. 23. Хорунжий К. М. Кротків (Некролор) — ст. 27. В. С. З життя і політики — ст. 30. Observer's at a glance. З міжнародного життя — ст. 33. З діяльності уряду УНР. — ст. 38. Хроніка: З життя української еміґрації. У Франції — ст. 39. В Польщі — ст. 40. В Чехії — ст. 40. Бібліографія — ст. 42.

Допомоговий фонд українських і білоруських студентів у Празі.

Відозва.

Громадяне!

Тяжкий іспит припав на долю українського та білоруського народів. Боротьба за національне визволення та краще майбутнє потягла за собою багато жертв. Молодь кидала школи й кинула на вітер батьківщини своє життя. Політичні обставини на всіх землях України та Білорусі змусили багатьох покинути свій рідний край. Повсталася масова еміґрація, значну частину якої складала молодь, що не мала закінченої освіти. Найбільшим культурним осередком української та білоруської еміґрації стає Чехословаччина, в якій еміґрантам дістається широкого прийняття. За братньою допомогою чехословацького народу були засновані українські високі школи — Український Університет у Празі, Українська Господарська Академія в Подєбрадах, Український Педагогічний Інститут у Празі.

Для осіб, що перервали свою середню освіту наслідком визвольної боротьби, було уряджено де-кілька матуральних курсів, було засновано українську гімназію. Закінчившим середню освіту була дана змога вступи-

ти також і до чеських високих шкіл. Незаможні студенти — українці та білоруси — діставали стипендії для студій.

Таким чином до кінця року 1930 одержали дипломи докторів та інженерів різних фахів біля 2000 українців та білорусів.

Український та білоруський народи, завдячуючи щедрій допомозі братнього народу чехословацького, збагатилися на 2000 високо кваліфікованих культурних робітників, яких так бракувало під час активної визвольної боротьби.

Тепер ця допомогова акція припиняється.

Але не спинається приплив українських і білоруських студентів до Праги, куди їх штовхають несприятливі умови в краю, особливо за останній час.

Тяжко студентів одночасово вчитися й заробляти собі на шматок хліба. При сучасній же загальній господарській кризі, це просто неможливо. І перед студентом стоїть єдиний вихід: покинути високу школу на порозі її закінчення.

Г р о м а д я н е !

Підтримайте студента в цю тяжку хвилину його життя. Дайте йому можливість закінчити фахову освіту.

Перед двома роками самі студенти заснували допомоговий фонд у Празі з добровільних внесків студентів. Але коштів, що були за цей час зібрані, не вистачить на задоволення самих необхідних вимог. Потрібні певні, стали джерела, з яких би могли черпатися матеріальні засоби.

Молодь звернулася до старшого українського та білоруського громадянства, зокрема до професури в ЧСР., щоб спільними силами створити організацію, що мала б за ціль допомогу студентству.

Боротьба проти спільних ворогів за ті самі ідеали, спільна історична доля українського та білоруського народів, продиктували засновання одної спільної аполітичної допомогової організації — «Допомогового фонду українських і білоруських студентів у Празі», організації легалізованої чехословацькою владою. В Управу фонду входять українці та білоруси. На чолі Допомогового Фонду стоїть академик професор Д-р Станіслав Дністрянський (українець), заступником голови є п. Васіль Захарка (білорус).

Г р о м а д я н е !

Вступайте в члени Фонду! Спричиніться до створення кадрів власної фахової інтелігенції! Від вас залежить існування Фонду, бо Фонд розраховує лише на самооподаткування українського та білоруського громадянства.

Українські та білоруські організації, підприємства та товариства! Записуйтеся членами Фонду!

Чим більше членів Фонду, тим більше допомог для незаможних українських та білоруських студентів. Від Вас залежить кількість закінчивших високі школи!

Вступайте у члени Фонду!

Членська вкладка лише 60 корон чехословацьких річно або 5 корон місячно. Член-фундатор — 200 корон.

Складайте пожертви на Допомоговий Фонд!

Адреса Фонду: Prof. Dr. S. Dnistrjanskij. Praha XIX, Jiraskova, 472 III, Tchecoslovaquie.

В Празі, в червні 1931.

Проф. Д-р Станіслав Дністрянський, Д-р Володимир Гайдовський-Потапович,
Голова Фонду, Секретар Фонду.
Васіль Захарка, Д-р Юрій Добриловський,
Заступник Голови Фонду, Скарбник Фонду.

„ За Державність “

Українське Воєнно-Історичне Товариство, під проводом б. професора воєнних наук Академії Генерального Штабу в Петербурзі, генерал-полковника Миколи Юнакова †, випустило 2-ий збірник воєнно-історичних матеріалів з часів визвольної боротьби за незалежність України, під назвою « За Державність » з таким змістом:

1. Ген.-пор. М. Омелянович-Павленко — «Зимовий похід», ч. II.
2. Генерального штабу ген.-хор. М. Безручко — «Січові стрільці в боротьбі за державність». 3. Ген.-хор. А. Пузицький — «Бої Сірих за Коростень». 4. Сотник О. Шпилінський — «Армія в перспективі історії нації». 5. Підполк. Мусій Ященко — «Що то було?». 6. Лейтенант флоти С. Шрамченко — «Піднесення українського прапору в Чорноморській флотії». 7. Підполк. М. Янчевський — «Із спогадів: 1. Урочище Фундул — Молдава — Кімполунг і 2. Борисоглібське — Одеса». 8. Микола Байко — «4 жовтня 1919 року». 9. Підполков. М. Стечишин — «Щипіорнський військовий цвинтар». 10. П. Сулятицький — «Генерал П. Н. Врангель. Записки ч. II. Б'їлос д'їло». 11. Гліб Лазаревський — «Гетьманщина. (Проф. Дмитро Дорошенко. Ілюстрована історія України 1917 — 1923 рр.)».

2-ий Збірник « За Державність » має 220 сторінок друку (на доброму папері), 17 планів, схем і малюнків, 8 зразків стародавньої уніформи української збройної сили, зрисованих з фундаментальної збірки у німецькій Оружейній Палаті, 5 фотографічних знімків членів Українського Військового Генерального Комітету та 8 знімків українського військового цвинтара в Щипіорному, з означенням поіменно могил похованих на ньому вояків.

2-й Збірник « За Державність » вийшов в оригінальній окладниці, роботи бл. п. славного українського артиста-маляра, проф. Петра Холодного.

Ціна 2-го «Збірнику « За Державність » у Польщі та інших країнах 8 зл. з пересилкою; в Америці 1 долар американський. Для членів Українського Воєнно-Історичного Т-ва, що не залягають з оплатою членських внесків, 6 злотих.

Ціна 1-го Збірнику « За Державність » (мається тільки 30 примірників) 6 злотих, для Америки 1 долар американський.

Збірники « За Державність » — це слава історія наша, писана кров'ю Війська Українського.

Адреса для замовлень: Варшава, Підваля 16, м. 15.

Ласкаво проситься подати до Управи Товариства адреси тих осіб, які передплатили-б « За Державність ».

За Управу Товариства

Генштабу генерал-хорунжий В. Змієнко і полковник М. Садовський.

Вийшла з друку

КНИЖКА

„СОЛОВЕЦЬКА КАТОРГА“

(документи) під редакцією Л. Чикаленка, 72 стор.

Ціна 1 зол. 50 грош. Чистий прибуток від продажу призначається на допомогу збігцям з Соловецьких островів.

З замовленнями звертатись по адресі: Варшава, Подвале 16, пом. 15. Книгарня УЦК.

УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ ТЕОДОР САВУЛА У ВІДНІ

має на складі усі українські книжки, листівки, картини, мапи і укр. товариські значки. На бажання висилає свій великий ілюстрований каталог. Адресуйте:

Ukrainische Buchhandlung Theodor Sawula, Wien I. Riemerg. 2
Autriche.

Передплачуйте одинокий український журнал К І Н О

присвячений справам кіно-продукції, фото, радіо і театрові.

«Кіно» виходить два рази в місяць об'єму від 12-16 сторін з гарною трибарвною обгорткою. Передплата річно 1.50 ам. дол. Річні передплатники одержать даром всі числа з 1930 року.

Адреса Видавництва «Кіно» — Львів, вул. Бляхарська, ч. 8.

Нова книжка поезій

Є. МАЛАНЮКА

„Земля й Залізо“

Ціна 10 фр.

Замовляти в книгарні «Тризуб», 42, rue Denfert-Rochereau, Paris (V)

ТРИЗУБ

гизневик політики, культури, громадського життя та мистецтва, заснований р. 1925 Вяч. Прокоповичем, виходить в 1931 році по старому шо-неділі в Парижі при участі тих самих співробітників.

Умови передплати на 1931 рік.

У Франції на рік — 80 фр., на півроку — 40 фр., на три місяці — 20 фр.
на один місяць — 8 фр., окреме число — 2 фр.

	1 рік.	1-2 року	3 місяці	1 місяць	окр. чис
ЧЕХІЯ	80 к. ч.	40 к. ч.	20 к. ч.	10 к. ч.	3 к. ч.
ПОЛЬЩА	25 зл.	15 зл.	8 зл.	3 зл.	1 зл.
РУМУНІЯ	500 лейв	300 л.	150 л.	50 л.	20 л.
НІМЕЧЧИНА	12 мар.	6 м.	3 м.	2 м.	0,50 м.
СПОЛ. ШТАТИ П.А.	3 дол.	1,5 д.	1 д.	0,40 д.	0,10 д.
КАНАДА	3 дол.	1,5 д.	1 д.	0,40 д.	0,10 д.

у Парижі набувати в книгарні В. Поволоцького, 13 rue Bonaparte, Paris V.

За кордоном журнал передплачувати й набувати можна у представників «Тризуба»: 1) В Канаді — W. Sikewich, P. O. Box 333 Toronto, Ontario, Canada 2) В Румунії — Dm. Herodot, Strada Delea Veche, 45. Bucarest. 3) В Чехословаччині — П р а г а: Pl. Filonovic. Horni Cernosice u Prahy, c. 107; П о д е б р а д и—п. інж. Бурачинській. Ukr. Hosp. Akademie Podebrady. 4) В Польщі — J Lipowski, Podwale 16, m. 15. W a r s z a w a для грошових переказів — пошт. рахунок 13.435 Warszawa, Jan Lipowski. 5) В Спол. Штатах «Surma Book», 103, Av. A. New York, N. I., U. S. A. 6. В Царьгороді: M. Zabello. Posta kuturu № 224. Beyoglu. Istamboul. Turquie

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V
Tél. Danton 80-83.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.
Редагус — Комітет. Адміністратор: Іл. Косенко

Le Gérant: M-me Perdrizet.